

Kotoutumisen portaat -
kansainvälistä suojelua saavien asiakkaiden
alueellinen kotoutumisen malli Karkkilassa ja
Vihdissä
Hilka Lyden

2019 Laurea

Kotoutumisen portaat - kansainvälistä suojelua saavien asiakkaiden alueellinen kotoutumisen malli Karkkilassa ja Vihdissä

Hilkka Lydén
Sosiaalisen kuntoutuksen ja
terveyden edistämisen johtaminen
(YAMK)
Opinnäytetyö
08/2019

Hilkka Lydén

**Kotoutumisen portaat - kansainvälistä suojelua saavien asiakkaiden alueellinen
kotoutumisen malli Karkkilassa ja Vihdissä**

Vuosi 2019

Sivumäärä 99

Opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa rakennettiin Karkkilassa ja Vihdissä kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden kotoutumisen alueellista mallia Perusturvakuntayhtymä Karviaisen aikuissosiaalityön, kuntien maahanmuuttajapalveluiden sekä Resurssipankki-hankkeen yhteistyönä. Kehittämistyön tarkoituksena oli luoda asiakastyön väline kotoutumisen arvioimiseen, tavoitteiden asettamiseen ja tuen tarpeen selvittämiseen. Lisäksi tavoitteena oli hahmottaa eri toimijoiden, mukaan lukien kolmas sektori ja vapaaehtoiset, keskinäistä työnjakoa ja olemassa olevia kotoutumista tukevia toimintoja tai palveluja.

Kotoutumisen prosessissa ihmiselle kertyy kumulatiivista osaamista, joka auttaa selviytymään uudessa ympäristössä. Kuvasimme tätä osaamisen kertymistä kotoutumisen portaina, joita pitkin kotoutuja siirtyy avun kohteesta aktiiviseksi toimijaksi.

Kotoutumisessa tukena ovat esimerkiksi julkiset palvelut, yritykset, järjestöt ja yhteisöt sekä vapaaehtoiset. Kotoutumisen prosessin aikana tapahtuu muutoksia ja mukautumista paitsi kotoutujassa itsessään, myös vastaanottavassa yhteisössä. Kotoutumista tukevan työn tavoitteena on edistää ihmisen mahdollisuuksia osallistua aktiivisena jäsenenä suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Ideaalitalanteessa kotoutujasta tulee itsenäisesti asioitaan hoitava, suomen tai ruotsin kielellä toimeen tuleva työssä käyvä hyvinvoiva ihminen. Prosessi jatkuu pitkään virallisen kotoutumisajan jälkeen. Kotoutumista tukevien palvelujen tarve riippuu asiakkaan tilanteesta ja tarpeista. Yhdessä asetetut tavoitteet vievät kotoutumisen prosessia eteenpäin. On tärkeää arvioida säännöllisesti tavoitteiden realistisuutta ja kotoutumisessa tapahtunutta etenemistä sekä tuen tarvetta.

Kehitystyön käytännön sovelluksena tuotettiin alueelliseen malliin pohjautuva prototyyppi asiakkaan työkirjasta ja työntekijän oppaasta. Työkirja ja työntekijän opas auttavat kotoutumisen portaiden hyödyntämisessä asiakastyössä.

Kehittämistyöhön on saatu tukea Euroopan unionin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolta, joka rahoittaa Resurssipankki-hanketta.

Asiasanat: kotoutuminen (maahanmuuttajat), kotouttaminen (maahanmuuttajat), integraatio, maahanmuuttajat, pakolaiset

Hilkka Lydén

Stairs of Integration - a Local Model for Integration of People Receiving International
Protection in Karkkila and Vihti

Year 2019

Pages

99

This thesis is a development project, which explored the local model for integration of people receiving international protection and residing in Karkkila and Vihti. It was carried out in cooperation with the social work of the Federation of Municipalities Karviainen, the immigrant services of both municipalities and the Resource bank-project.

The aim of the development project was to create a tool that could be used with clients for setting goals and evaluating the individual process of integration and the need for support in achieving these goals. The secondary aim of this project was to recognize and outline the various actors, activities and services that support integration within the communities of Karkkila and Vihti, including NGO's and volunteers.

In the process of integration, the person achieves cumulative knowledge, skills and capabilities that help coping in a new environment. We have described this accumulation as "stairs of integration", along which the immigrant moves from being an object of support to being an active subject. During this process there will occur changes in both the newcomer and the receiving society as they adapt to new ways of being and thinking.

Public services, organizations, enterprises, local communities, NGO's, peers and volunteers help in the process of integration. The aim of work that supports integration is to promote and enable active participation in the receiving society. In an ideal situation, the immigrant will eventually be able to take care of herself and those depending on her, manage adequate communication situations in Finnish or Swedish, be employed or studying and have a general sense of wellbeing. The process continues long after the official supported integration time. The need for services supporting integration varies greatly depending on the individual needs and situations of the immigrant. Setting goals together will help in promoting the process of integration. It is important to evaluate both the goals and the process of integration at regular intervals.

As a practical application of the model, two prototypes were developed: a workbook for clients and a guidebook for workers. These will help in implementing the model in client work.

The EU has funded the development project through the Asylum, Migration and Integration Fund, as part of the Resource bank-project.

Keywords: Integration (migrants), migration, immigration, refugees

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Tietoperusta.....	9
2.1	Maahanmuutto	9
2.1.1	Pakolainen	10
2.1.2	Turvapaikanhakijat	11
2.1.3	Muut oleskelun perusteet	12
2.1.4	Statuksettomat	13
2.2	Kotoutuminen	14
2.2.1	Kotoutumisen perusta	17
2.2.2	Kotoutumisen mahdollistajat	18
2.2.3	Kotoutuminen sosiaaliseen yhteyteen.....	19
2.2.4	Kotoutumisen tulokset ja keinot	20
2.3	Kotoutumista tukeva työ.....	22
2.3.1	Kotouttamisen kritiikkiä.....	23
2.4	Suomalainen kansalaisyhteiskunta	25
2.4.1	Vapaaehtoistoiminta.....	26
2.4.2	Järjestöt kotoutumisen kumppaneina	26
3	Kehittämistyön toteutus	27
3.1	Kehittämismenetelmät.....	28
3.1.1	Muotoiluajattelu	28
3.1.2	Palvelumuotoilu	29
3.1.3	Työpajat yhteiskehittämisessä	31
3.2	Kehittämistyön suunnittelu.....	32
4	Tulokset	34
4.1	Kartoita ja ymmärrä.....	34
4.2	Ennakoi ja ideoi	38
4.3	Mallinna ja arvioi	40
4.4	Konseptoi ja vaikuta.....	41
5	Yhteenveto ja pohdinta	43
5.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	44
5.2	Kehitysehdotuksia ja jatkotutkimusaiheita	45
	Lähteet	47
	Kuviot.....	51
	Taulukot	51
	Kuvat.....	51
	Liitteet	52

1 Johdanto

Kotoutuminen on prosessi, jossa maahan muuttaneen henkilön kokonaisvaltainen hyvinvointi rakentuu ja muodostuu uudessa asuinmaassa (Hiitola & Vuori 2018, 326). Kotoutuminen tarkoittaa paitsi uuteen paikkaan asettumista ja sosiaalisia muutoksia maahan muuttaneen henkilön elämässä, myös vuorovaikutusta vastaanottavan yhteisön kanssa (Penninx & Garcés-Mascareñas 2016, 11).

Kotoutumista tukevasta työstä käytetään eri yhteyksissä eri nimityksiä, kuten kotouttaminen (ks. esim. Vuori 2015) tai kotouttamistyö (Hiitola & Vuori 2018, 326). Käytän tässä työssä pääsääntöisesti ilmausta kotoutumista tukeva työ, koska siinä tulee mielestäni parhaiten näkyväksi kotoutumisen prosessin aktiivisen subjektin, kotoutujan itsensä, rooli. Kyseessä on viranomaisten, ammattilaisten ja kansalaisjärjestöjen työ, jota tehdään maahan muuttaneiden henkilöiden arjen sujuvuuden varmistamiseksi ja joka tähtää asiakkaiden osallisuuden ja toimijuuden lisäämiseen osana ympäröivää yhteiskuntaa (Hiitola & Vuori 2018, 326).

Kehittämistehtäväni käynnistyi alueen kotouttavan sosiaalityön esiin nostamasta tarpeesta hahmottaa kotoutumisen ja sitä tukevan työn prosesseja. Oli tarpeellista kehittää välineitä asiakkaan kotoutumisen (itse-) arviointiin, asiakastyön tavoitteiden asettamiseen ja tuen tarpeen kartoittamiseen. Lisäksi haluttiin selvittää tarkemmin alueen kotoutumistyön toimijoita ja näiden välistä työnjakoa.

Hyödynsin työssäni yhteiskehittämisen mallia, jonka kehitin alemman AMK-tutkinnon opinnäytetyössäni (Lydén 2018). Olen kuvannut mallia tarkemmin luvussa 3 ja tämän kehittämistyön prosessia luvussa 4. Yhteiskehittämisen prosessissa etsitään yhdessä tasaveroisina kumppaneina uusia ratkaisuja. Yhteiskehittämisen ja palvelumuotoilun avulla on mahdollista tuottaa sekä kustannustehokkaita että vaikuttavia toimintoja. Tässä kehittämistyössä yhteiskehittämällä tähdättiin erilaisten kotoutumista tukevien toimintojen parempaan ymmärtämiseen sekä yhteiseen käsitteenmuodostukseen. (Junginger 2013, 22-23; Jäppinen & Sorsimo 2014, 85.)

Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto on lisääntynyt Karkkilan ja Vihdin alueella huomattavasti vuoden 2015 aikana ja sen jälkeen. Alueella on sekä järjestöjä että yksityisesti toimivia vapaaehtoisia, jotka tukevat pakolaisten ja kansainvälistä suojelua saaneiden kotoutumista. Toiminnalle ei kuitenkaan ennen kehittämishanketta ole pystytty rakentamaan selkeitä yhteistyörakenteita. (Vihdin kunta 2018.)

Maahan muuttaneet liikkuvat paljon alueen kuntien välillä, ja kuntien välisen yhteistyön kehittämiseksi kotouttamista tukevissa kysymyksissä on selkeä tarve (Vihdin kunta 2018). Yhteisen perusturvakuntayhtymän kautta Karkkilan ja Vihdin kunnilla on kokemusta

yhteistyöstä ja olemassa olevia rakenteita yhteistyölle. Tämän vuoksi kehittämistyö rajattiin tässä vaiheessa Karkkilan ja Vihdin alueeseen.

Kotoutujien mahdollisuudet päästä sisään kansalaisyhteiskuntaan ovat alkuvaiheessa pienet ja kotoutumista tukeva työ on helposti liian viranomaislähtöistä. Osallisuus ja toimijuus kansalaisyhteiskunnassa on kuitenkin edellytys sille, että ihminen viihtyy omassa kotikunnassaan ja voi rakentaa kestäviä siteitä omaan elinympäristöönsä. (Vihdin kunta 2018.)

2 Tietoperusta

Käsittelen tässä luvussa kehittämistyöni taustalla olevaan tietoperustaa. Olen hankkinut tietoa esimerkiksi suomalaisista ja kansainvälisistä tutkimusartikkeleista, sekä muusta alan kirjallisuudesta. Aloitin kehittämistyön esiyymmärryksellä, joka oli syntynyt työssäni vastaanottokeskuksen sairaanhoitajana, Karkkilan kaupungin pakolaisohjaajana ja Resurssipankki-hankkeen järjestökoordinaattorina. Pysin syventämään ymmärrystäni mahdollisimman monipuolisesti kotoutumiseen ja sitä tukevaan työhön keskittyvää lähdekirjallisuutta lukemalla.

Työpajoihin osallistuneet työntekijät olivat motivoituneita ja sitoutuneita yhteiseen kehittämisen prosessiin. Työntekijät tulivat työpajoihin hyvin valmistautuneina ja keskusteluissa kävi ilmi, että he olivat tehneet myös itsenäistä tiedonhakuja työpajojen välissä. Näin tietoperustasta tuli laajempi, kuin yhden työntekijän tiedonhaulla olisi ollut mahdollista.

Käsittelen tässä luvussa ensin maahanmuuttoa erityisesti suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta. Käyn lyhyesti läpi erilaisia oleskelun perusteita ja niistä seuraavia oikeuksia. Tämän jälkeen käsittelen kotoutumista prosessina ja erittelen kotoutumisen eri osa-alueita. Seuraavaksi käsittelen kotoutumista tukevaa työtä ja vapaaehtoistyötä. Lopuksi kuvailen suomalaista kansalaisyhteiskuntaa siinä määrin, kun se kotoutumisen ja kotoutumista tukevan työn näkökulmasta on merkityksellistä.

2.1 Maahanmuutto

Laajamittainen maahanmuutto Suomessa on alkanut muihin EU-maihin verrattuna varsin myöhään, vasta 1990-luvulla. Tätä ennen Suomi on ollut maa, josta on muutettu pois työn perässä. Muutto Suomeen ei ole tyypillisesti ollut työperustaista, vaan humanitaarisista syistä johtuvaa. Uusilla tulijoilla ei siksi ole ollut valmiina työpaikkoja ja työllistyminen onkin varhaisemmassa suomalaisessa kotouttamiskeskustelussa ollut keskeinen teema. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 7-8; Buchert 2015, 16.)

Kansainvälinen muuttoliikenne on kasvanut 2000- ja 2010-luvuilla. Vuonna 2018 Suomeen muutti ulkomailta 31 106 henkilöä, Suomesta pois muutti 19 148 henkilöä. Esimerkiksi vuonna 2005 vastaavat määrät olivat 21 355 Suomeen muuttanutta ja 12 369 maasta pois muuttanutta. Muuttovoitosta suurin osa vuonna 2018 oli Irakin kansalaisia (1 797) ja Venäjän kansalaisia (1 240). (SVT 2018.)

Kansainvälinen muuttoliike on myös politisoitunut ja muuttunut aiempaa monimuotoisemmaksi sekä lähdön syiden, lähtömaiden, että muuton kohdemaiden osalta. Ihmisten elämän verkostot ylittävät usein valtioiden rajat. Tuttu esimerkki on Suomen ja

Viron välinen liikkuvuus, jossa työelämä, asuminen ja perhesuhteet toteutuvat Suomenlahden molemmin puolin. (Alho 2019, 4-5.)

Maahanmuuttajat eivät tarpeineen ja elämäntilanteineen ole yhtenäinen ryhmä.

Yhdysvalloista muuttanut opiskelija, puolalainen metallialan osaaaja tai Suomeen avioitunut thainainen ovat kaikki tavalla tai toisella kotoutujia. Kotoutumislakia (2010/1386, 1-2 §) sovelletaan sellaisiin henkilöihin, joilla on Suomessa voimassa oleva oleskelulupa tai rekisteröity oleskeluoikeus.

Kuntaan osoittaminen ja kustannusten korvaaminen koskevat kuitenkin vain henkilöitä, jotka joko saavat kansainvälistä suojelua, jotka on otettu maahan ”erityisellä humanitaarisella perusteella” tai ”kansainvälisten velvoitteiden täyttämiseksi” tai jotka ovat saaneet Ulkomaalaislain (2004/301, 52 §) perusteella jatkuvan oleskeluluvan (yksilöllisestä inhimillisestä syystä tai ihmiskaupan uhrina) sekä näiden henkilöiden perhesiteiden vuoksi muuttaneita läheisiä. Tämän vuoksi suurin osa julkisista palveluista keskittyy edellä luetelluista syistä maahan muuttaneiden henkilöiden ja perheiden kotoutumisen tukemiseen.

Turtiainen (2018, 8) käyttää ilmaisua ”kopin ottaminen” toiveesta, että maahanmuuttaja ei jäisi erilaisten tarpeittensa kanssa palvelujen katveeseen virallisen kotoutumisajan jälkeen. Muuttajan elämä on kokonaisuus, jossa esimerkiksi työllistyminen, vanhemmuus, vapaa-aika ja sosiaaliset suhteet kietoutuvat toisiinsa. Oleskeluluvan status kuitenkin saattaa vaikuttaa siihen, mitkä asiat tai tarpeet ovat kotoutumisessa ja sen tuessa etualalla, mitkä taas jäävät katveeseen.

Pakolaisena (ja tähän rinnastettavista syistä) Suomeen tulevat ihmiset ovat tyypillisesti eläneet pitkään ilman yhteiskunnan organisoimia palveluja ja usein myös ilman osallisuutta kansalaisyhteiskuntaan ja sen toimintaan. Suomalaisen yhteiskunnan rakenteet ja uuden kotiseudun palvelut, koko palvelujärjestelmä, ovat vieraita. Näistä syistä suomalaisen yhteiskuntaan perehdyttämiseen on hyvä panostaa jo vastaanoton alkuvaiheessa. (Kivistö 2018, 15-17.)

2.1.1 Pakolainen

Pakolainen on henkilö, jolla Geneven pakolaissopimuksen perusteella on perusteltu syy epäillä joutuvansa vainon kohteeksi kotimaassaan. Pakolaisuuden edellytyksenä on, että henkilö on paennut kotimaansa ulkopuolelle, eikä voi turvautua kotimaansa suojeluun. Ihminen on pakolaisuuden edellytysten täytyessä pakolainen riippumatta siitä, tarjoaako jokin valtio hänelle suojelua. Valtion myöntämää suojelua kutsutaan turvapaikan saamiseksi. (Hiltunen 2019, 31.)

Pakolaisaseman saa Suomessa henkilö, joka UNHCR:n (YK:n pakolaisjärjestö) esityksestä otetaan Suomeen pakolaiskiintiössä ja joka on ollut sijoitettuna johonkin toiseen maahan

kotimaansa ulkopuolella. Vuodesta 2001 alkaen Suomeen otettavien kiintiöpakolaisten määrä on ollut 750 henkilöä vuodessa. Kiintiössä valitut pakolaiset eivät muuta vastaanottokeskuksiin, vaan heille osoitetaan suoraan kotikunta, johon he muuttavat asumaan. (Hiltunen 2019, 31; Sisäministeriö; Maahanmuuttovirasto c.)

Pakolaisaseman saanut henkilö sijoittuu asumaan johonkin kuntaan ja on oikeutettu samoihin julkisiin palveluihin, kuten sosiaali- ja terveyspalveluihin tai perusopetukseen, kuin muutkin kunnan asukkaat. (Sosiaali- ja terveysministeriö b.)

2.1.2 Turvapaikanhakijat

Turvapaikanhakija on kotimaassaan vainon kohteeksi joutunut henkilö, joka on hakenut kansainvälistä suojelua toisesta maasta. Suomesta turvapaikkaa hakeneilla henkilöillä on oikeus saada elämisen kannalta välttämättömät vastaanottopalvelut, joihin kuuluvat esimerkiksi majoitus, välttämättömät elämiskulut kattava vastaanottoraha sekä välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut. Nämä palvelut järjestää vastaanottokeskus, jossa turvapaikanhakija on rekisteröityneenä. Lapselle annetaan terveydenhuoltopalvelut samoin perustein kuin henkilölle, jolla on kotikunta Suomessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö b); Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta.)

Turvapaikkaprosessi käynnistyy, kun turvapaikkaa hakeva henkilö on saapunut Suomeen ja hän on ilmoittanut hakevansa turvapaikkaa. Hakemus on tehtävä henkilökohtaisesti. Sitä ei voi hakea ulkomailta käsin. Poliisi tai rajavartiolaitos kirjaa turvapaikkaa hakeneen henkilön tiedot rekisteriin. Samalla häneltä otetaan ns. biometriset tunnisteen, kuten sormenjälki ja valokuva. Näitä verrataan tietokantaan, jossa on kaikkien EU:n alueella turvapaikkaa hakeneiden henkilöiden sormenjäljet. Tämän vertailun perusteella määritellään maa, jossa kansainvälistä suojelua eli turvapaikkaa koskeva hakemus käsitellään. Hakemuksen jättämisen yhteydessä pyritään tunnistamaan haavoittuvassa asemassa olevat hakijat ja alaikäiset, yksintulleet hakijat. Näiden hakemus voidaan käsitellä nopeutetusti ja heidät voidaan sijoittaa erityisin vastaanottokeskuksiin tai alaikäisyksiköihin. (Sisäministeriö 2019, 19-20.)

Hakemuksen jättämisen jälkeen turvapaikanhakija siirtyy tyypillisesti ”transit-vastaanottokeskukseen” odottamaan ensimmäistä turvapaikkapuhutteluaan. Halutessaan hakija voi myös järjestää majoituksensa itse. Tällöin puhutaan ns. yksityismajoituksesta. Vastaanottokeskus vastaa hakijan vastaanottopalveluista riippumatta siitä, miten hänen asumisensa on järjestetty. Turvapaikkapuhuttelun jälkeen hakija siirtyy tyypillisesti toiseen vastaanottokeskukseen odottamaan päätöstä. Vastaanottokeskuksia valvoo Maahanmuuttovirasto, mutta niitä ylläpitävät esimerkiksi kunnat, järjestöt ja yritykset. (Sisäministeriö 2019, 20;25-26.)

Kunnalla on velvollisuus järjestää sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta ja tätä edeltävää esiopetusta. Järjestämisvelvollisuus koskee kaikkia kunnan alueella asuvia lapsia, myös turvapaikanhakijoita. Oppivelvollisuusiän ylittäneellä turvapaikanhakijalla on oikeus hakea opiskelupaikkaa ja opiskella, mikäli hän täyttää kyseessä olevan koulutuksen opiskelijavalinnan kriteerit. Opiskelupaikan saanut henkilö voi hakea oleskelulupaa Suomesta opiskelun perusteella, mutta kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on peruutettava ennen, kuin oleskelulupa opiskelun perusteella voidaan myöntää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö; (Maahanmuuttovirasto b).)

Turvapaikanhakijalla on oikeus tehdä töitä Suomessa joko kolmen (mikäli hänellä on voimassa oleva matkustusasiakirja) tai kuuden (jos matkustusasiakirjaa ei ole) kuukauden päästä maahan saapumisestaan. Turvapaikanhakija voi hakea itselleen oleskelulupaa myös työnteon perusteella. (Sisäministeriö.)

Turvapaikan saanut henkilö sijoittuu oleskeluluvan saatuaan asumaan johonkin kuntaan ja on oikeutettu samoihin julkisiin palveluihin, kuten sosiaali- ja terveystieteisiin tai perusopetukseen, kuin muutkin kunnan asukkaat (Sosiaali- ja terveysministeriö b.).

Mikäli hakijalle ei myönnetä turvapaikkaa, hänet voidaan poistaa maasta, kun päätös on tullut lainvoimaiseksi. Kielteisestä päätöksestä on mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen. Mikäli kielteisestä päätöksestä ei valiteta, hakijalla ei ole enää oikeutta oleskella Suomessa ja hän voi joko poistua tuettuna vapaaehtoisesti tai hänet voidaan poistaa maasta. Mikäli päätöksestä on valitettu, oleskeluoikeus jatkuu. Hallinto-oikeuden kielteisen päätöksen jälkeen on mahdollista hakea valitusoikeutta korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Mikäli valituslupaa ei haeta tai sitä ei myönnetä, päätös on lainvoimainen. Hakemuksen voi peruuttaa kesken prosessin. Tällöin oleskeluoikeutta ja oikeutta vastaanottopalveluihin ei enää ole. (Sisäministeriö; Maahanmuuttovirasto c).)

2.1.3 Muut oleskelun perusteet

EU:n ulkopuolelta tuleva henkilö tarvitsee oleskelulupaa, mikäli Suomessa oleskelun kesto on yhtäjaksoisesti vähintään 90 päivää. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää yleensä, että henkilön toimeentulo on turvattu. Oikeudet, joihin henkilö on oikeutettu, riippuvat oleskeluluvan tyypistä ja oleskelun perusteesta. (Maahanmuuttovirasto b).)

Työnteon perusteella haettu oleskelulupa on selvästi yleisin oleskelun perusteen muoto (Maahanmuuttovirasto 2019). Sitä voi hakea esimerkiksi työntekijänä tai yrittäjänä. Myös muissa tilanteissa (kuten opintoihin kuuluvan palkallisen harjoittelun osana tai tutkijana) on mahdollista hakea oleskelulupaa työnteon perusteella. Kullekin työnteon tyyppille on oma hakemuksensa. Työnantajan on selvitettävä, onko kyseiseen tehtävään saatavilla työvoimaa Suomesta tai EU/ETA -alueelta. Tämä saatavuusharkinta tarkoittaa sitä, ettei työntekijä tai

työsopimuksen tehnyt henkilö saa automaattisesti oleskelulupaa työn perusteella.
(Maahanmuuttovirasto b.)

Mikäli henkilö asuu Suomessa, on mahdollista saada tietyin edellytyksin perhesiteen perusteella ulkomailla asuvia perheenjäseniä Suomeen. Perheenjäseniksi katsotaan lapsi, puoliso (avo- ja avioliitto sekä rekisteröity parisuhde) ja alle 18-vuotiaan huoltaja. Monessa maassa perhesiteen käsite on laajempi, kuin Suomessa. Monissa tilanteissa perheenkokoajalla edellytetään olevan riittävä toimeentulo myös perheenjäsenten elättämiseen. Seurustelukumppani tai avioliittoon aikova voi hakea oleskelulupaa ”muulla perusteella”.
(Maahanmuuttovirasto b.)

2.1.4 Statuksettomat

Tarkoitan tässä työssä statuksettomalla sellaista henkilöä, jolla ei ole laillista oleskeluoikeutta Suomessa. Suomen lainsäädännössä ei erikseen määritellä statuksetonta tai paperitonta henkilöä, määritelmä vaihtelee määrittelevän tahon mukaan. Ei ole tarkoituksenmukaista puhua ”laittomista”, koska se terminä vähättelee ihmisen arvoa ja ihmisoikeuksia. Englanniksi neutraali termi on ”undocumented” tai ”irregular”. Suomessa käytetään usein termiä paperiton. Mielestäni se ei ole täysin onnistunut, koska epätyypillisesti maassa asuvalla tai statuksettomalla ihmisellä voi olla asianmukaiset henkilöllisyysasiakirjat (eli ”paperit”), vaikka hänellä ei ole oleskelulupaa. (PICUM; Paperittomat-hanke.)

Suomessa ihminen voi päätyä oleskelemaan ilman oleskelulupaa monesta eri syystä. Näin voi käydä esimerkiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen, kun henkilö kuitenkin kokee mahdolltomaksi paluun lähtömaahansa, kielteisen muun oleskelulupapäätöksen jälkeen tai oleskeluluvan umpeutumisen jälkeen. Joskus oleskelulupaa ei ole haettu lainkaan.
(Paperittomat-hanke.)

Jokaisella on oikeus saada kiireellistä ja välttämätöntä terveyspalvelua julkisesta terveydenhuollosta riippumatta oleskelun statuksesta. Annettujen terveyspalvelujen kustannukset ovat pääsääntöisesti potilaan itsensä maksettavia, mikäli hänellä ei ole oleskelulupaa ja kotikuntaa Suomessa. Jokaisella on myös oleskelun statuksesta riippumatta oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon. Kiireellisessä tapauksessa kunnan on järjestettävä sosiaalihuollon palveluja henkilön yksilölliseen tarpeeseen perustuen nämä oikeudet huomioiden. Henkilöllä on oikeus esimerkiksi hätämajoitukseen ja muuhun kriisiapuun. Välttämättömään huolenpitoon liittyvään kiireelliseen sosiaalihuoltoon kuuluu usein esimerkiksi ruoasta, vaatteista ja välttämättömistä lääkkeistä huolehtiminen. Lapsella on oikeus lastensuojelun palveluihin riippumatta oleskelun statuksesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö a.)

2.2 Kotoutuminen

Kotoutuminen tarkoittaa prosessia, jossa uuteen maahan muuttaneen henkilön hyvinvointi muotoutuu. Se on keskeinen maahanmuuttajien kanssa tehtävän työn tavoite. Kotoutumisen käsitteestä on kuitenkin monia keskenään erilaisia näkemyksiä. Miten kotoutumista arvioidaan, milloin voidaan todeta, että ihminen on kotoutunut? (Ager & Strang 2008, 166; Hiitola & Vuori 2018, 326.)

Varmasti voidaan ainakin sanoa, että kotoutuminen ei tapahdu välittömästi uuteen ympäristöön siirtymisen jälkeen. Kotoutumisen prosessi ei etene lineaarisesti eikä samaan tahtiin kaikilla elämän osa-alueilla. Prosessissa on suuria yksilöllisiä eroja. (Saukkonen 2016, 9-11.)

Garcés-Mascareñas ja Penninx (2016, 17-18) käsittelevät kotoutumista kolmella eri tasolla, joista jokaisessa on useampi ulottuvuus. Ensimmäisellä tarkastelun tasolla on kyse yksilön kotoutumisesta (sekä maahan muuttaneen, että vastaanottavan yhteisön jäsenestä). Sen ulottuvuuksia ovat esimerkiksi oleskelun status, sosioekonominen integraatio ja asema ”menestyksen” mittareilla (kuten asuminen, työelämä, koulutus ja terveys) sekä uskonnollisiin tai kulttuurisiin ryhmiin kuuluminen ja niihin liittyvät tavat.

Toinen kotoutumisen taso on yhteisöjen tai organisaatioiden taso. Maahan muuttaneiden omat yhteisöt voivat olla kotoutumisen kumppaneita ja suunnata yhteisön voimavaroja ja liikettä kohti vastaanottavaa yhteisöä ja sen rakenteita osana toimivaa kansalaisyhteiskuntaa. Toisaalta maahan muuttaneiden yhteisöt voivat joutua vastaanottavan yhteiskunnan ulkopuolelle joko omasta eristäytymisen halustaan tai vastaanottavan yhteisön ulossulkemisen vuoksi. Myös vastaanottavassa yhteisössä on monia erilaisia sosiaalisia rakenteita ja organisaatioita. Näiden avoimuuden taso, eli halukkuus ottaa uusia tulijoita mukaan toimintaan, on tärkeä kotoutumiseen vaikuttava tekijä. (Garcés-Mascareñas & Penninx 2016, 17.)

Kolmas taso kotoutumisessa on instituutioiden tai rakenteiden taso. Tällä tarkoitetaan strukturoituja, standardoituja ja yhteisiä tapoja toimia sosiokulttuurisessa tilanteessa. Garcés-Mascareñas ja Penninx (2016, 17-18) hahmottavat kaksi erilaista instituutiomuotoa, joista toinen on vastaanottavan yhteiskunnan rakenteet, toinen maahanmuuttajien omat tai erityisesti heitä varten muodostetut instituutiot. Kotoutumisen kannalta oleellisia instituutioita vastaanottavassa yhteiskunnassa ovat esimerkiksi poliittisen järjestelmän rakenteet, työelämän, asumisen, koulutuksen ja terveydenhuollon rakenteet sekä rakenteet kulttuurisen ja uskonnollisen monimuotoisuuden mahdollistamiseksi. Näistä teoriassa kaikille yleisistä järjestelmistä poiketen jälkimmäisten, maahanmuuttajaspesifien, instituutioiden arvo ja vaikuttavuus ovat riippuvaisia niihin kuuluvista jäsenistä eli henkilöistä, jotka valitsevat niihin sitoutumisen. Tyypillisesti tällaisia ovat esimerkiksi uskontokunnat.

Kotoutumista tukevasta viranomaisten, muiden ammattilaisten, järjestöjen ja vapaaehtoisten tekemästä työstä on käytetty ainakin termejä kotouttaminen (ks. esimerkiksi Vuori 2015) ja kotoutumistyö (ks. esimerkiksi Hiitola & Vuori 2018). Käsittelen tätä käsitettä ja siihen liittyvää toimintaa omassa alaluvussaan.

Olen ottanut työni keskeiseksi lähtökohdaksi Agerin ja Strangin (2008, 170) kehittämän kotoutumisen käsitteellisen viitekehksen. Siinä kotoutumista tarkastellaan lähinnä yksilön ja vastaanottavan yhteisön näkökulmasta, edellä kuvatut järjestelmätason rakenteelliset kotoutumisen edellytykset jäävät osittain näkymättömäksi. Koska alueellinen malli vaikuttaa lähinnä yksilötasolla tai paikallisyhteisöissä ja on kehitetty käytännön asiakastyön tueksi, raja-alue on hyödyllinen.

Kotoutuminen jaetaan tässä Agerin ja Strangin (2008, 170) viitekehksessä neljään tasoon: perustan muodostavat oleskelun status ja oikeudet. Mahdollistajia ovat kielitaito ja kulttuurinen osaaminen sekä turvallisuus ja jatkuvuus. Sosiaalisten yhteyksien tasolla tarvitaan sekä sosiaalisia siltoja, sosiaalisia siteitä että sosiaalisia linkkejä. Kotoutumisen keinoja ja samalla myös sen tuloksia, ovat työ, asuminen, koulutus ja terveys. Viitekehksen malli on esiteltyä oheisessa kuviossa (Kuvio 1).

Kuvio 1 Kotoutumisen käsitteellinen viitekehys (Ager & Strang 2008, 170).

Jokaisen kotoutumisen osa-alueen kohdalla on aiheellista arvioida, missä määrin erilliset maahanmuuttajapalvelut vastaavat erityistarpeisiin, missä määrin on tarpeen lisätä asiantuntijuutta ja osaamista peruspalveluissa. Esimerkiksi terveydenhuollossa voi olla

erityisiä maahanmuuttajajyksiköitä tai kaupungin/kunnan maahanmuuttopalveluissa voi olla palkattuna terveydenhuollon ammattihenkilö, perusopetukseen siirrytään erillisen valmistavan luokan kautta ja niin edelleen.

Kotoutuminen on vähintään kaksisuuntainen prosessi, jossa sekä kotoutuja itse, että hänen ympärillään oleva yhteisö tai yhteiskunta muokkautuvat. Kotoutuminen ei siis ole vain yhden ihmisryhmän ”solahtamista” toisen ihmisryhmän sisään. (Ager & Strang 2008, 177; Vuori 2015, 401.)

Kaksisuuntaisesta kotoutumisesta, jossa toimijoina ovat kotoutuja ja vastaanottava yhteisö tai yhteiskunta, on ainakin EU:n määritelmässä siirrytty 2000-luvun kuluessa kohti käsitystä kolmisuuntaista kotoutumista. Tässä määritelmässä huomioidaan myös muuttajien lähtömaan mahdollisuudet kotoutumisen tukijoina. Tiivistelmä EU:n kotoutumista koskevista paradigmoista on esitelty oheisessa taulukossa (Taulukko 1) (Garcés-Mascareñas & Penninx 2016, 1-2.)

Ajanjakso	Pääkäsitteet	Kotoutumiskäsitys	Keinot
1999-2004 "Tampere Programme"	Maahanmuutto-politiikat, integraatio, oikeudet	Kotoutuminen tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mikäli kotoutujan oikeudellinen asema on tasa-arvoinen vastaanottavan maan kansalaisten kanssa.	Lainsäädäntö: oikeudellinen integraatio tapahtuu, kun huolehditaan perheenyhdistämisestä ja vapaa liikkuvuus on mahdollista viiden vuoden oleskelun jälkeen.
2003-2004 Common Basic Principles	Kaksisuuntainen kotoutuminen viranomaistoimintana	Kotoutuminen on oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainottelua. Kotoutuminen on mahdollista, mikäli sitä tuetaan holistisesti kaikki elämänalueet (taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset oikeudet, kulttuurien ja uskontojen moninaisuus, kansalaisyhteiskunta ja osallisuus) huomioiden.	Pehmeä vaikuttaminen: tiedonvaihto EU-valtioiden välillä, projektit, hyvien käytäntöjen levittäminen, kansallinen seuranta ja arviointi.

2005-2010 "Stockholm Programme "	Kaksisuuntainen kotoutuminen kaikki kansalliset sidosryhmät huomioiden	Jotta kotoutuminen on mahdollista, kansallisten, alueellisten ja paikallisten viranomaisten lisäksi myös ympäröivien yhteisöjen ja maahanmuuttajien itsensä on sitouduttava kotoutumiseen.	Pehmeä vaikuttaminen
2011- European Agenda for the Integration of Third- Country Nationals	Kolmisuuntainen kotoutuminen, lähtömaa osallisena kotoutumiseen	Edellisiin käsityksiin lisätään lähtömaan osallistuminen kotoutumiseen	Lähtömaa voi tukea kotoutumista ennen maasta muuttoa, tukea EU:ssa asuvia kansalaisia lähetystöjen kautta ja valmistautua mahdolliseen kotimaahan paluuseen.

Taulukko 1 Kotoutumisen paradigmat EU:n politiikoissa (Garcés-Mascareñas & Penninx 2016, 1-3 mukaan)

2.2.1 Kotoutumisen perusta

Ager & Strang (2008, 173-174) määrittelevät kotoutumisen perustaksi kansalaisuuden ja oikeudet (*Citizenship and Rights*). Suomessa kansalaisuutta voi hakea, mikäli:

”Olet täysi-ikäinen ja henkilöllisyytesi on luotettavasti selvitetty
Osaat suomea tai ruotsia vähintään tyydyttävästi
Asut Suomessa ja olet asunut Suomessa riittävän kauan
Et ole syyllistynyt rikoksiin eikä sinua ole määrätty lähestymiskieltoon
Et ole laiminlyönyt maksuvelvollisuuksiasi
Olet selvittänyt, mistä saat toimeentulosi” (Maahanmuuttovirasto a.)

Kansalaisuuden voi määritellä syntyvän monella eri tavalla. Onko kyse esimerkiksi hallinnan alaisuudesta, ”verisiteistä”, poliittisesta osallistumisesta vai valinnasta? Onko maahanmuuttaja kotoutunut täydellisesti silloin, kun hän assimiloitunut niin, ettei häntä käytännössä voi erottaa syntyperäisestä suomalaisesta? Mikäli kotoutumista ajatellaan assimilaationa, jätetään huomiotta oikeus omaan uskontoon, äidinkieleen ja kulttuuriin. (Ager & Strang 2008, 174-175.)

Kansalaisuutta voi tarkastella myös arjen kansalaisuuden käsitteen kautta. Kansalaisuudella on virallisten oikeuksien ja velvollisuuksien lisäksi käytännöllisiä ja symbolisia ulottuvuuksia. Arjen kansalaisuus muodostuu niissä prosesseissa ja teoissa, joissa valtiollisia tai alueellisia

politiikkoja sovitetaan yksilöiden ja perheiden elämään. Arkiset kohtaamiset vaikuttavat muuttajien oikeuksien toteutumiseen ja heidän kokemuksiinsa muiden kansalaisten joukkoon kuulumisesta (tai joukon ulkopuolelle jäämisestä). Arjen kansalaisuuden käsite on siis valtion kansalaisuutta laajempi käsite. Olen työssäni kuitenkin yksinkertaisuuden vuoksi rajannut kansalaisuuden nimenomaan Suomen (tai jonkin muun valtion) kansalaisuutta kuvaavaksi. (Hiitola & Vuori 2018, 327.)

Kaikki ulkomaan kansalaiset, jotka asuvat Suomessa, eivät koskaan hae Suomen kansalaisuutta tai eivät sitä voi erilaisista syistä saada. Kotoutuminen on kuitenkin heti maahan saapumisesta alkava hidas prosessi. Tämän vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella vasta Suomen kansalaisuuden saamisen jälkeistä aikaa. Olen siksi muuttanut perustaksi ”Oleskelun status, oikeudet”. Tarkoitan tällä sitä, että kotoutumisen mahdollisuudet sekä maassa asumiseen liittyvät oikeudet ovat erilaisia, mikäli henkilö asuu maassa ilman oleskelulupaa, mikäli hän on kansainvälisen suojelun piirissä, mikäli hän on *au pairin* oleskeluluvalla ja niin edelleen.

2.2.2 Kotoutumisen mahdollistajat

Kotoutumisen mahdollistajilla tarkoitetaan sellaisia tekijöitä, jotka poistavat esteitä kotoutumisen tieltä. Tässä työssä niillä tarkoitetaan esimerkiksi kielitaitoa, osaamista (suhteessa esimerkiksi yhteiskunnan toimintaan ja palvelujärjestelmään) ja kulttuurin tuntemusta, sekä turvallisuutta ja jatkuvuutta. (Ager & Strang 2008, 177;181.)

Perinteisesti kielitaidolla suhteessa kotoutumiseen on tarkoitettu jotain muuta kieltä äidinkielenään puhuvan kasvavia taitoja ympäröivän yhteiskunnan enemmistökielessä. Kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta kielitaidolla tarkoitetaan lisäksi palvelujärjestelmän kykyä tuottaa tietoa ja palveluja sellaisella kielellä, jota kotoutuja ymmärtää parhaiten. Esimerkiksi esitteiden kääntämistä ja tulkkipalveluja tarvitaan varsinkin kotoutumisen varhaisessa vaiheessa, jotta ihminen saa tarvitsemaansa apua vaikkapa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon palveluissa. Myös ammattilaisen on tarpeellista saada puhua monimutkaisista tai vaikeista asioista omalla äidinkielellään. Tulkkaukseen liittyä kuitenkin monia haasteita, kuten joko käytettyjen tulkkien tai tulkkeja käyttävien ammattilaisten puutteellinen osaaminen ja taloudellisten resurssien kiristyminen (Ager & Strang 2008, 182; Vuori 2015, 400.)

Kielitaitoa voi lähestyä myös kielitietoisuuden käsitteen kautta. Uuden kielen oppimisen lisäksi henkilön oman ensikielen perusteellinen osaaminen tukee esimerkiksi ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä ja oppimistuloksia kaikissa lukuaineissa. Kielitietoisuus käsitteenä voi tarkoittaa esimerkiksi tietoisuutta lapsen kielen kehityksestä tai ammattilaisen tietoisuutta kielen vaikutuksesta asiakkaan todellisuuden kokemuksiin. Se voi sisältää sisään rakennettuna sensitiivisyyttä ja sallivuutta suhteessa monikieliseen todellisuuteen. (Päivinen 2017, 1-13.)

Kulttuurin tuntemuksella tarkoitetaan sekä kotoutujien ymmärrystä vastaanottavan yhteiskunnan kansallisista ja alueellisista toimintatavoista, että ympäröivän yhteiskunnan ymmärrystä kotoutujien tilanteesta, tavoista ja kulttuurista. Eroja on tavallisesti esimerkiksi sosiaalisissa rakenteissa ja suhteissa, kuten perhekäsityksessä tai suhtautumisessa vanhempiin ihmisiin, uskomuksissa, ruokatavoissa ja juhlaperinteissä. Mahdollisuudet tutustua henkilökohtaisella tasolla valtaväestön kanssa ja kiinnostus tulijoiden omia tapoja kohtaan helpottavat kotoutumista. (Ager & Strang 2008, 182-183.)

Turvallisuudella tarkoitetaan tässä työssä lähinnä asuinympäristön turvallisuutta ja henkilökohtaista turvallisuutta. Levoton asuinympäristö, jossa on paljon sosiaalisia ongelmia, on turvaton ja ehkäisee kotiutumista. Sekä kantaväestö, että uudet tulijat, arvostavat rauhallisuutta asuinympäristössään. (Ager & Strang 2008, 183.)

Väkivalta tai uhkaavaksi koettu tilanne vaikuttaa tulkintaan koko elinympäristöstä. Paitsi konkreettinen väkivalta, myös huutelu ja pelottelu vaikuttavat negatiivisesti sekä kotoutumiseen, että kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Ager & Strang 2008, 184.)

Jatkuvuudella tarkoitetaan riittävän pitkää paikalleen asettumista tietylle alueelle. Jatkuvat muutot tai uhka edessä olevasta muutosta heikentävät sekä paikallisten asukkaiden, että kotoutujien hyvinvointia. Liikkuvuus vähentää sosiaalisen yhteyden syntymistä. (Ager & Strang 2008, 184.)

2.2.3 Kotoutuminen sosiaaliseen yhteyteen

Sosiaalinen yhteys on edellytys kotoutumiselle ja toimivalle yhteisölle. Sosiaalisessa yhteydessä on monia eri tasoja. Alkeellisimmillaan se on erilaisuuden sietämistä ja avointen konfliktien puutetta. Sekä maahanmuuttajat että heidän ympärillään olevat yhteisöt tavallisesti kaipaavat kuitenkin syvempää yhteyttä, paikallista ihmisten ja kulttuurien ”sekoittumista”. Molemminpuolinen tunne samaan yhteisöön kuulumisesta on lopullinen merkki integroituneesta yhteisöstä. Se syntyy esimerkiksi henkilökohtaisista siteistä, sitoutuneista ystävyysuhteista, molemminpuolisesta kunnioituksesta ja yhteisistä arvoista. Tämä ei tarkoita monimuotoisuuden puutetta tai omasta kielestä ja kulttuurista luopumista, vaan rinnakkain elämistä. (Ager & Strang 2008, 177-178.)

Sosiaalinen yhteys voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen, jotka on kuvattu oheisessa taulukossa (Taulukko 2). Sosiaalisia siteitä muodostetaan omaan perheeseen, samasta etnisestä taustasta tuleviin ihmisiin, samaa uskontoa harjoittaviin ihmisiin ja muihin samaa viitekehystä oleviin ihmisiin tai ihmisryhmiin. Sosiaalisia siltoja rakennetaan toisiin yhteisöihin. Sosiaaliset linkit ovat yhteiskunnan tarjoamia rakenteita. Elämänlaatuun vaikuttaa voimakkaasti sekä kyky muodostaa siteitä omaan yhteisöön, että kyky ylittää siltoja ympäröivään yhteisöön. (Ager & Strang 2008, 178.)

Sosiaaliset siteet	Sosiaaliset sillat	Sosiaaliset linkit
<ul style="list-style-type: none"> • Omaan perheeseen • Omaan yhteisöön 	<ul style="list-style-type: none"> • Ympäröivään yhteiskuntaan • Toisiin yhteisöihin 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiskunnan tarjoamat rakenteet

Taulukko 2 Kotoutuminen sosiaaliseen yhteyteen. (Ager & Strang 2008, 178.)

Sosiaaliset siteet, erityisesti omaan perheeseen, auttavat oman paikan löytymisen tunteen luomisessa, kotiutumisen. Perheessä ja lähisuhteissa voidaan jakaa kulttuurisia käytäntöjä ja ylläpitää tuttuja ihmissuhteiden malleja. Samaan viitekehukseen kuuluvien ihmisten yhteisö tukee kotoutumisessa, auttaa yksinäisyyden vähentämisessä ja tarjoaa parhaassa tapauksessa positiivisia malleja kotoutumiselle. (Ager & Strang 2008, 178.)

Sosiaaliset sillat syntyvät joskus hyvin pienistä teoista. Esimerkiksi päivittäin kohdattujen ihmisten ystävällinen suhtautuminen, tervehtiminen ja ”pienet ystävyden teot” auttavat suhteettoman paljon yhteisöön kuulumisen tunteen syntymisessä. Toisaalta vihamielinen tai epäystävälliseksi koettu suhtautuminen vie pohjaa muilta osin onnistuneelta kotoutumiselta. Sosiaalisia siltoja syntyy yhdessä tekemisestä. Esimerkiksi järjestötoimintaan osallistuminen, yhteiset harrastukset, uskonnonharjoitus, poliittinen aktiivisuus ja ryhmätoimintoihin osallistuminen kertovat, että kotoutumista on tapahtumassa. Mikäli yhteisö on avoin ja kotoutumista on tapahtunut kaksisuuntaisesti, ihmisten on helppo osallistua yhteisössä tapahtuviin toimintoihin vapaasti ja ilman ennakkoluuloja. Tiiviisti ja kaksisuuntaisesti kotoutunut yhteisö tarjoaa sekä sosiaalista hyvää, että myös taloudellisia hyötyjä koko yhteisölle. (Ager & Strang 2008, 180.)

Sosiaalisilla linkeillä tarkoitetaan yhteiskunnan kotoutumisen tueksi tarjoamia rakenteita. Kotoutujilla on monia erityisiä haasteita, kuten kielitaidon puute, vieras ympäristö ja palvelurakenteen vieraus, jotka hankaloittavat palveluihin pääsyä. Alueilla, joilla on enemmän maahanmuuttajataustaisia asukkaita, on parempi valmius tuottaa palveluja, jotka on suunniteltu vastaamaan näihin erityistarpeisiin. (Ager & Strang 2008, 181.)

2.2.4 Kotoutumisen tulokset ja keinot

Työllisyys, asuminen, koulutus ja terveys ovat avaintekijöitä uuteen yhteiskuntaan integroitumisessa eli kotoutumisessa. Ne eivät kuitenkaan sinällään riitä kotoutumisen

tavoitteiksi tai kuvaajiksi, vaan niiden voi samalla nähdä olevan keinoja kotoutumiseen. (Ager & Strang 2008, 169-170; Saukkonen 2016, 6.)

Työelämään pääsy on kenties selvimmin näkyvä kotoutumisen mittari. Samalla se on myös keino yhä syvempään kotoutumiseen. Työssäkäynti mahdollistaa taloudellista itsenäisyyttä, auttaa suunnittelemaan tulevaisuutta, antaa tilaisuuksia kielen harjoitteluun, luo sosiaalisia suhteita, parantaa itsetuntoa ja niin edelleen. (Ager & Strang 2008, 170.)

Käsitys aktiivisesta kansalaisuudesta työkansalaisuutena on kuitenkin liian kapea. Aktiivinen kansalaisuus sisältää työelämän lisäksi monia muitakin elämänalueita, kuten perhe-elämän ja vapaa-ajan. Kotoutumista tukeva työ on määritelty työelämään tähtäävien kotoutujien osalta työvoimahallinnon vastuulle, kun taas kunta vastaa työelämän ulkopuolelle jäävien ihmisten (kuten kotiäitien, lasten, pitkäaikaissairaiden tai vanhusten) kotoutumisen tuesta. (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 343-344.)

Asuminen vaikuttaa sekä fyysiseen, psyykkiseen että sosiaaliseen hyvinvointiin. Sopivan kokoinen asunto, johon asukkailla on varaa ja jonka taso sekä sijainti ovat asukkaita tyydyttäviä, vaikuttaa kodin tunteen syntymiseen. Agerin ja Strangin tutkimuksessa (2008, 171-172) sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät olivat vastaajille keskeisempiä kuin fyysinen elinympäristö. Naapurit ja naapurusto vaikuttivat elämänlaatuun. Vastaajat olivat tyytymättömiä, mikäli heidät oli sijoitettu asuntoihin turvattomaksi koetuilla asuinalueilla.

Koulutus tarjoaa taitoja, joita tarvitaan aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Sekä maahanmuuttajalapsille että aikuisille koulu on tärkeä paikka, jossa voi luoda suhteita kunnan muihin asukkaisiin. Kotoutumisen kannalta on tasapainoteltava toisaalta erityisen (alkuvaiheen) kieliopetuksen ryhmien ja perusopetukseen integraation välillä. Tiedon puute suomalaisesta koulutusjärjestelmästä, mukaan lukien jatkokoulutus- ja työllistymispolut, vähentää koulutuksen kotouttavia mahdollisuuksia. (Ager & Strang 2008, 172.)

Terveys on edellytys kotoutumiselle. Toisaalta onnistunut kotoutuminen vaikuttaa myönteisesti kotoutumiseen. Pääsy julkisiin terveydenhuollon palveluihin, myös ennaltaehkäiseviin palveluihin, on tärkeää. Kielitaidon puute kuitenkin hankaloittaa asiointia terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tiedon puute hoitojärjestelmästä saattaa johtaa joko siihen, ettei hakeuduta hoitoon ajoissa, tai siihen, että apua haetaan järjestelmän näkökulmasta väärästä paikasta (esimerkiksi päivystykseen hakeudutaan sellaisten vaivojen kanssa, joiden oikea hoitotaho on oma terveysasema). (Ager & Strang 2008, 172-173.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi - tutkimuksessa (Castaneda ym. 2014) on selvitetty syntyperän vaikutusta ihmisten hyvinvointiin. Turvapaikanhakijoiden terveyttä ja hyvinvointia on tutkittu erikseen

otantatutkimuksena (Castaneda ym. 2019). Tiivistäen pakolaistaustaisten ja turvapaikanhakijana Suomeen tulleiden henkilöiden terveyden on havaittu olevan koko väestön tai muista syistä Suomeen muuttaneiden henkilöiden terveyttä heikompaa. Kotoutumista tukevassa työssä aiheellista huomioida terveydentilan vaikutus kotoutumiseen ja kotoutumisen vaikutus terveydentilaan.

2.3 Kotoutumista tukeva työ

Kotoutumista tukevaa työtä säätelee Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386). Laissa todetaan, että sen ”tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken.” (1 §) Kotoutumista edistäviä palveluja järjestetään osana kunnallisia peruspalveluja ja työ- ja elinkeinohallinnon palveluja sekä muina kotoutumista edistävinä toimenpiteinä. (6 §.)

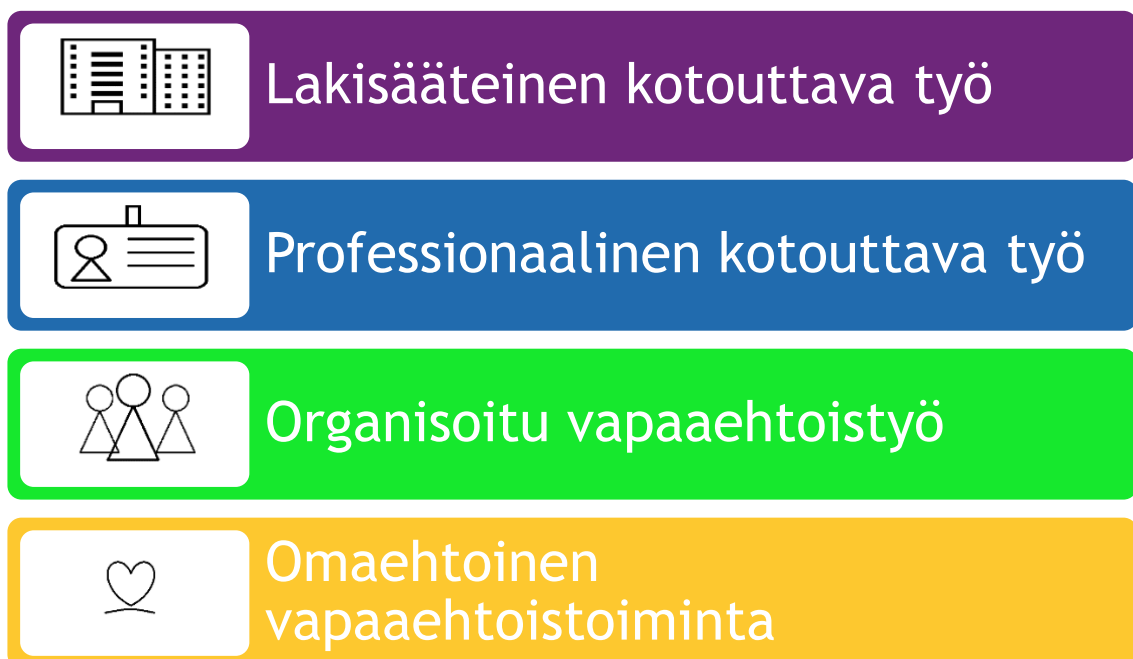
Kotoutumislaisissa säädetään, että kunnan, työ- ja elinkeinotoimiston sekä muiden viranomaisten on ”annettava maahanmuuttajalle asianmukaista ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista sekä työelämästä” (8 §). Paikallisten viranomaisten on myös kotoutumislain nojalla kehitettävä monialaista kotouttamista tukevaa yhteistyötä. Yhteistyöhön osallistuvat viranomaisten lisäksi ”kotoutumista edistäviä toimenpiteitä ja palveluja järjestävät järjestöt, yhdistykset ja yhteisöt”. (31 §.)

Viranomaisten ja järjestöjen lisäksi kotouttamista tukevaa työtä järjestetään myös professionaalilla tasolla. Tarkoitan tällä sitä, että esimerkiksi kunnan maahanmuuttokoordinaattori, kotoutumisohjaaja, terveyskeskuksen sairaanhoitaja, seurakunnan diakoniatyöntekijä ja niin edelleen tekevät kotoutumista tukevaa työtä asiantuntijana - osana omaa työnkuvaansa, oman ammattitaitonsa ja oman ammattikuntansa eettisten periaatteiden nojalla. (Sotkasiira 2018.)

Kotoutumista tukee myös suuri joukko ihmisiä, jotka auttavat ”arjen kansalaisuuden” (Hiitola & Vuori 2018) kohtaamisissa vapaaehtoisina. Vapaaehtoiset eivät välttämättä ole osa organisoidun vapaaehtoistyön järjestelmää, vaan toimivat omaehtoisesti yhdistysten ulkopuolella ja niistä riippumattomina. Nimitän tätä kansalaisyhteiskuntapradigman (Marjovuori 2014, 15-17) mukaista osallistumista omaehtoiseksi vapaaehtoistoiminnaksi, erotuksena organisoidusta vapaaehtoistyöstä, jota tehdään esimerkiksi järjestöissä, yhdistyksissä ja seurakunnissa.

Olen kuvannut oheisessa kuviossa (Kuvio 2) kotoutumista tukevan työn eri tasoja sellaisena, kuin ne tässä kehittämistyössä näyttäytyivät. Buchert (2015, 18) tekee väitöskirjassaan kotoutumista tukevien julkisten hyvinvointipalvelujen jaon hyvinvointivaltion,

hyvinvointipalvelujen ja ammatillisen työn tasoihin. Hyvinvointivaltion tasolla on määritelty hyvinvointipalvelujen järjestämiseen liittyvät tehtävät. Nimitän tätä lakisääteiseksi kotouttavaksi työksi, koska kotoutumista tukevat palvelut liittyvät hyvinvointivaltioon ja niiden sisällöstä säädetään erillisillä laeilla. Buchertilla hyvinvointipalvelut on erotettu ammatillisen työn tasoista. Tämä on sinänsä perusteltua, koska esimerkiksi täydentävän toimeentulotukipäätöksen tekeminen on hyvinvointivaltion säättämän hyvinvointipalvelun toteuttamista, jossa tehdään ammatillista työtä. Alueellisen kotoutumista tukevan työn hahmottamisen kannalta on kuitenkin hyödyllistä erottaa lakisääteisen ja professionaalisen (Buchertilla ammatillinen) työn tasot toisistaan. Lisäksi organisoitu vapaaehtoistyö ja omaehtoinen vapaaehtoistoiminta muodostavat tärkeän osan kotoutumista tukevasta työstä alueella eikä niitä voi perustellusti jättää pois kotoutumista tukevan työn kokonaisuudesta.

Kuvio 2 Kotoutumista tukevan toiminnan tasot

2.3.1 Kotouttamisen kritiikkiä

Kotouttamisen tai kotoutumisen käsitteet eivät ole täysin ongelmattomia. Kotoutumiseen ja sitä tukevaan työhön liittyvät politiikat ovat kiinteästi sitoutuneita maahan muuttaneiden eli kotoutujien luokitteluun ja nimeämiseen. Luokittelussa rajataan maahan pyrkivät tai maassa oleskelevat henkilöt toivottuihin ja ei niin toivottuihin. Samoin rajataan ihmiset niihin, jotka ovat oikeutettuja (tai jotka tarvitsevat palveluja) kotouttaviin palveluihin ja niihin, joilla tätä oikeutta (tai tarvetta) ei ole. Kotoutujiin suhtaudutaan sekä virallisessa päätöksenteossa että käytännön kohtaamisissa eri tavoin riippuen esimerkiksi heidän muuttonsa syistä (esimerkiksi työperäinen tai kansainvälinen suojelu), kotimaan tyypistä (ns. länsimaa tai ns. kolmas maa), etnisyydestä ja sukupuolesta. (Mülle & van der Haar 2016, 77-79.)

Tietyt maahanmuuttajien ryhmät luokitellaan muita suuremman avun tarpeessa oleviksi. Tyypillisesti esimerkiksi Lähi-idästä kotoisin oleva musliminainen nähdään erityisen avun tarpeessa olevana ja hänen miespuoliset perheenjäsenensä nähdään uhkana sukupuolten tasa-arvon toteutumiseksi. Tällainen ennako-oletus ja asiakkaan yksilöllisen tilanteen ohittava luokittelu johtavat erilaisiin tavoitteisiin ja osittain myös keinoihin kotoutumisessa: naisen emansipaatiota pyritään tukemaan, miehen aiheuttamaa potentiaalista uhkaa pyritään kontrolloimaan tai valvomaan. (Mülle & van der Haar 2016, 77-79.)

Eri kategoriat joutuvat joskus ristiriitaan keskenään. Esimerkiksi kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija on virallisesti, suhteessa viranomaisiin, ei-toivotussa kategoriassa. Samalla hän saattaa olla hyvin kotoutunut ja luonut merkityksellisiä suhteita omassa lähiyhteisössään. (Mülle & van der Haar 2016, 78.)

Kotoutumisen prosessissa tavoitellaan helposti eräänlaista hyvän ja kunnollisen kansalaisuuden ideaalia. Sekä kotoutuja itse, että hänen ympäristönsä, arvioivat erilaisia elämiseen, käytökseen ja itseilmaisuun liittyviä valintoja oman kulttuuritaustansa valossa. Käytös, joka tietyssä ympäristössä olisi esimerkiksi hyvää ja vastuullista vanhemmuutta, on toisessa ympäristössä, toisenlaisin kriteerein tulkittuna, väkivaltaa. Mikäli esimerkiksi tiettyä vuorokausirytmää, pukeutumistyyliä tai puheen tapaa pidetään hyvän kansalaisuuden ja sitä kautta kotoutumisen mittareina, saatetaan tiedostamatta idealisoida valkoista, keskiluokkaista, länsimaista olemisen tapaa. Mitä enemmän henkilöön kohdistuu stereotyyppisiä odotuksia, sitä enemmän hän saattaa pyrkiä sosiaalisen etenemisen ja integraation nimissä mukauttamaan olemistaan kuvitellun ideaalin mukaiseksi. Tästä käytetään ilmaisua ”*respectability policies*”, minkä voisi suomentaa esimerkiksi kunniallisuuspolitiikaksi. (Pitcan, Marwick & Boyd 2018, 163-164.)

Kunniallisuuspolitiikassa tavoitellaan sellaista käytöstä tai sellaisia ominaisuuksia, jotka poikkeavat stereotyyppistä. Esimerkiksi vahva ja itsenäinen muslimitaustainen nainen poikkeaa stereotyyppistä ja on näin kunniallisuuspoliittisesti tarkastellen onnistunut, kun taas täysin perheestään riippuvainen kotona viihtyvä nainen vahvistaa stereotyyppiä, eikä ole näin ollen yhtä hyvin onnistunut. Kunniallisuuspolitiikka heijastaa laajemmin ympäröivää kulttuuria. Vahvistamalla hyviksi ja toivotuiksi vain yhden vallitsevan ihmisryhmän olemisen tapoja se samalla saa aikaan sen, ettei ympäröivän yhteiskunnan tarvitse mukautua yhtä paljon. On tärkeää, ettei kotoutumisesta tule rajoittavasti ymmärrettyyn kunniallisuuteen tai kunnollisuuteen tähtäävää. Tämän vuoksi on aiheellista pohtia huolellisesti asiakkaan kanssa yhdessä asetettuja kotoutumisen tavoitteita ja pohtia, millaiseen toimijuuteen niillä pyritään ohjaamaan. Samalla on tärkeää varoa asiakkaan rodullistamista tai kulttuuristamista (eli ihmisen tarpeiden tai ominaisuuksien tulkittamista kulttuurin kautta valmiiksi ”annettuina”). (Pitcan, Marwick & Boyd 2018, 165; Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 346.)

Kehittämässämme kotoutumisen alueellisessa mallissa yksi esimerkkিতavoitteista on ”Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa”. Keskusteluissa tätä avattiin esimerkiksi niin, että perheen lapset käyvät säännöllisesti koulua tai päiväkodissa ja syövät ruokaa myös kotona. Toinen esimerkkিতavoite on ”Vuorokausirytmii on vakiintunut”. Viranomaisen näkökulmasta molemmat ovat järkeviä tavoitteita. On kuitenkin mahdollista, että niissä taustalla on sellaista kansalaisuuden ideaalia, joka ei ole asiakkaan itsensä kannalta relevanttia. Kenties ääripäiden välissä on suuri määrä vaihtoehtoja, jotka ovat riittävän hyviä. Suomalaisessa integraatiopolitiikassa vallitsevana näkökulmana on ”multikulturalismi”, eli ajatus siitä, että ihmisillä tulisi olla pääsy yhteiskunnan jäseneksi ja erityisesti työelämään, mutta samalla oikeus pitää kiinni omasta kielestään ja kulttuuristaan (Saukkonen 2016, 5).

Virallinen kotouttamispolitiikka kiinnittyy vahvasti ja kapeasti työkansalaisen ideaaliin. Tämän vuoksi kotoutumista tukeva työ painottuu työelämään tähtäävään toimintaan. Perheiden tarpeet jäävät kotoutumista tukevan työn rakenteissa ja politiikoissa vähemmälle huomiolle (vaikka niitä erityisesti kuntien vastuulla olevien asiakasryhmien kanssa tehdystä käytännön asiakastyössä huomioidaankin suurissa määrin). Tämä näkyy esimerkiksi perheenyhdistämisen käytäntöjen kiristämisenä. Primääriperheestä erossa olo taas heikentää hyvinvointia ja haittaa siten kotoutumista. (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 344-345.)

Kotoutumista tukevan työn tulisi lähteä kotoutujien tarpeiden ja kyvykkyyden tunnistamisesta. Mikäli kotoutujan henkilökohtaisia ominaisuuksia ja tarpeita ei tunnisteta, tai ne tunnistetaan väärin, on riskinä, että kotoutujalle muodostuu pitkäkestoinen riippuvuus auttamisjärjestelmästä. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaan autonomia ei toteudu, vaan hänen elämäänsä liittyvät päätökset ja käytännön asioiden hoitaminen jää viranomaisen tai ammattilaisen tehtäväksi. (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 346.)

Kotoutumista tukevaa työtä ei voi käsitellä käsittelemättä vallankäyttöä. Kotoutuminen politiikkana ja myös arjen käytäntöinä kategorisoi tietyt ilmiöt tai jopa ihmisryhmät ratkaisuja vaativaksi ongelmaksi. Kotoutumista tukevassa työssä asiantuntijuus on ainakin määrittelyvaltaa. Se tulee todeksi erilaisissa kohtaamisissa, joissa tarkastellaan yksilöiden tai ryhmien ongelmia ja esitetään niihin ratkaisuja. (Sotkasiira 2018, 294.)

2.4 Suomalainen kansalaisyhteiskunta

Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan ytimen muodostavat kansalaistoiminta ja järjestötoiminta. Kansalaistoiminta on ihmisen omaa vapaaehtoista toimintaa, joka tähtää yhteiseen hyvään. Kansalaistoimintaan liittyy yhteisöllinen ulottuvuus. Iso osa kansalaistoiminnasta tapahtuu järjestöissä, mutta rekisteröityjen yhdistysten lisäksi Suomessa on suuri määrä erilaisia rekisteröimättömiä ryhmiä, joukkueita ja kerhoja. Oman osansa muodostavat uskonnolliset yhdyskunnat. (Harju 2003, Kansalaistoiminta.Nyt-sivuston mukaan; Hammar & Gothóni 2015, 9)

2.4.1 Vapaaehtoistoiminta

Ari Marjovuo on tutkinut väitöskirjassaan vapaaehtoisten käsityksiä vapaaehtoistyöstä ja syistä osallistua siihen. Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan tavallisesti omasta vapaasta tahdosta tehtyä palkatonta työtä, joka on organisoitua ja jota tehdään jonkun muun hyväksi. (Marjovuo 2014, 12.)

Rochester, Paine, Howlett ja Zimmeck (2010) nimittävät Marjovuon mukaan vallitsevaksi paradigmaksi sellaista käsitystä vapaaehtoistyöstä, jota toteutetaan ikään kuin ”palkattomana työvoimana” joko ammattilaisten johtamissa kolmannen sektorin yhdistyksissä tai julkisten toimijoiden valvonnassa. Heidän mukaansa vallitsevan paradigman mukainen vapaaehtoistyö tähtää lähinnä sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Sitä toteutetaan tyypillisesti hyvin tunnetuissa organisaatioissa ja toiminta on vertikaalista sekä hierarkkista. Se toteutuu ”meille” -asetelmasta, eli auttaja ja autettu eroavat toisistaan. (Marjovuo 2014, 15-17.)

Virallisen tutkimuksen ja kehittämisen ulkopuolella on kuitenkin monipuolista ihmisten omaehtoista toimintaa, kuten talkootyötä, naapuriapua ja seuratoimintaa. Tätä Marjovuo nimittää Rochesteriin ym. (2010) viitaten kansalaisyhteiskuntaparadigmaksi. Toiminta on horisontaalista (”me-meille” -asetelmasta) ja se perustuu vertaisuuteen, jakamiseen ja yhteiseen päämäärään. Vapaaehtoinen ei ole palkaton työntekijä, vaan yhteisön jäsen, jonka rooli muotoutuu yhteisön tarpeiden mukaisesti. (Marjovuo 2014, 15-17.)

Kolmas paradigma vapaaehtoisuuden tarkasteluun on Rochesterin ym. mukaan vapaa-ajan vieton näkökulma. Sen mukaan vapaaehtoisuuden motiivina on usein henkilökohtaisten taitojen kehittäminen. Vapaaehtoisena voi usein ilmaista omaa persoonallisuuttaan paremmin kuin työelämässä ja saavuttaa sisäisiä palkintoja. Tällainen vapaaehtoistyö sijoittuu usein taiteen, kulttuurin tai urheilun pariin. (Marjovuo 2014, 18.)

Vapaaehtoistoimintaa voidaan tarkastella myös siihen käytetyn ajan ja sitoutumisen asteen mukaan. Vallitsevan paradigman mukaisessa vapaaehtoistyössä sitoudutaan pitkiksi ajoiksi ja toistuvaan toimintaan, johon usein koulutetaan. Kansalaisyhteiskuntaparadigmassa taas vapaaehtoisena voi toimia ”episodisesti”, esimerkiksi kertaluonteisen tapahtuman järjestäjänä. Vaikuttaa siltä, että paradigman muutos vallitsevasta kansalaisyhteiskuntaparadigmaan johtaa siihen, että vapaaehtoisena toimivien määrä kasvaa ja vapaaehtoistyöhön käytetty tuntimäärä laskee. (Marjovuo 2014, 22-24.)

2.4.2 Järjestöt kotoutumisen kumppaneina

Järjestöt osallistuvat kotoutumista tukevaan työhön monella eri tasolla. On sekä maahanmuuttajien omia järjestöjä, että erityisesti kotoutumiseen keskittyviä järjestöjä, jotka ehkä monia järjestöjä paremmin tiedostavat oman roolinsa kotoutumisen kumppaneina. (Hammar & Gothóni 2015, 9.)

Iso osa kotoutumista tukevasta työstä tapahtuu kuitenkin niissä järjestöissä, joissa suomalaiset tyypillisesti viettävät vapaa-aikaansa. Kehittämisprojektissa on selvitetty alueellista tilannetta. Usein on käynyt niin, että on soitettu jollakin järjestötoimijalle ja avattu keskustelua kotoutumisen tuesta, jolloin on käynyt ilmi, että ”Ahmed” on osallistunut vaikkapa vapaapalokunnan toimintaan jo vuoden tai niin, että urheiluseuran sivuilta yhteystietoja etsiessä on näkynyt tuttuja nuoria vyökokeen suorittajina. Alueellinen tilanne (Karkkilan, Vihdin, Lohjan ja Raaseporin osalta) on kuvattuna tarkemmin Liitteessä 4.

3 Kehittämistyön toteutus

Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää Karkkilan ja Vihdin alueella kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden ja perheiden kanssa tehtävään kotoutumistyötä tukevaan työhön välineitä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää tarkemmin alueen kotoutumistyön toimijoita ja näiden välistä työnjakoa.

Kehittämistyö liittyy EU:n Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotoutumisrahaston (AMIF) tukemaan kaksivuotiseen projektiin. Projektin nimi on Resurssipankki: järjestöyhteistyö ja ohjaus kuntiin kotoutumisen tukena (Vihti, Lohja, Raasepori, Karkkila). Sen päätavoitteena on luoda Vihtiin, Lohjalle, Karkkilaan ja Raaseporiin kuntien ja järjestöjen välille toimintamalli, joka vahvistaa alueelle muuttaneiden pakolaisten kotoutumista. Työskentelen projektissa järjestökoordinaattorina ja toteutin opinnäytetyöni osana Resurssipankki-hankkeen kehittämistoimintaa. (Vihdin kunta 2018.)

Projektiin osallistuvat kunnat ovat eri tilanteessa sekä kansainvälistä suojelua saavien asiakkaiden määrän, että erityisen kotoutumista tukevan työn pitkäaikaisuuden suhteen. Myös järjestörakenteen suhteen kunnat ovat hyvin eri tilanteissa. Maahan muuttaneet liikkuvat paljon alueen kuntien välillä, ja kuntien välisen yhteistyön kehittämiseksi kotouttamista tukevissa kysymyksissä on selkeä tarve (Vihdin kunta 2018). Yhteisen perusturvakuntayhtymän kautta Karkkilan ja Vihdin kunnilla on kokemusta yhteistyöstä ja olemassa olevia rakenteita yhteistyölle. Tämän vuoksi kehittämistyö rajattiin tässä vaiheessa Karkkilan ja Vihdin alueeseen. Lohja ja Raasepori sekä laajemmin koko läntisen Uudenmaan maahanmuuttotyön verkosto ovat olleet mukana kehittämistyötä kommentoimassa ja viemässä prosessia eteenpäin.

Kehittämistehtäväni käynnistyi alueen kotouttavan sosiaalityön esiin nostamasta tarpeesta hahmottaa kotoutumisen ja sitä tukevan työn prosesseja. Oli tarpeellista kehittää välineitä asiakkaan kotoutumisen (itse-) arviointiin, asiakastyön tavoitteiden asettamiseen ja tuen tarpeen kartoittamiseen.

Hyödynsin työssäni yhteiskehittämisen mallia, jonka kehitin alemman AMK-tutkinnon opinnäytetyössäni (Lydén 2018). Olen kuvannut mallia tarkemmin seuraavissa alaluvuissa ja tämän kehittämistyön prosessia luvussa 4. Yhteiskehittämisen prosessissa etsitään yhdessä tasaveroisina kumppaneina uusia ratkaisuja. Yhteiskehittämisen ja palvelumuotoilun avulla on mahdollista tuottaa sekä kustannustehokkaita että vaikuttavia toimintoja. (Junginger 2013, 22-23; Jäppinen & Sorsimo 2014, 85.)

Jokaisen työpajan välissä prosessiin osallistuvat työntekijät tekivät itsenäistä tiedonhakuja ja etsivät esimerkiksi muualla käytössä olevia malleja kehittämistyön pohjaksi oman kiinnostuksensa mukaan. Työpajat tallennettiin äänittämällä keskustelut, ottamalla valokuvia työskentelyn tuloksista pitkin prosessia sekä muistiinpanoja tekemällä.

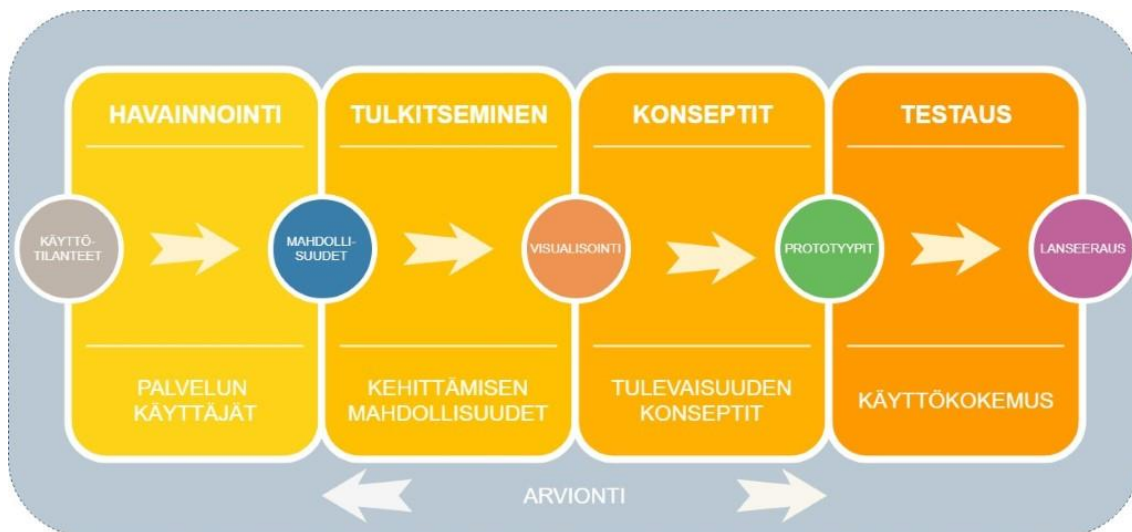
3.1 Kehittämismenetelmät

3.1.1 Muotoiluajattelu

Muotoilu on ratkaisukeskeistä toimintaa, jossa pyritään löytämään oivalluksia yhdessä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Usein käytetään luovia, toiminnallisia, visuaalisia ja konkretisoivia menetelmiä. Muotoiluajattelulla tarkoitan tässä työssä kykyä ja tahtoa etsiä luovia ratkaisuja toiminnan kehittämiseen. Muotoiluajattelu on hyvä lähestymistapa esimerkiksi organisaation muutosjohtamiseen ja toimintaympäristön muutosten ennakointiin. (Miettinen 2014, 11.)

Muotoilun kielessä puhutaan käyttäjälähtöisyydestä (siinä, missä joissain muissa tapauksissa voitaisi puhua asiakaslähtöisyydestä). Käyttäjälähtöisessä kehittämisessä etsitään kehittämistietoa menemällä sisälle käyttäjän maailmaan ja mahdollisimman todellisiin käyttötilanteisiin. Käyttäjä voi olla yksittäinen ihminen, joka osallistuu toiminnan toteuttamiseen. Palvelun käyttäjä voi olla myös yhteisö tai organisaatio, esimerkiksi organisaation talous- tai kiinteistöhallinto. Tässä hankkeessa käyttäjiä olivat järjestöt, vapaaehtoiset ja muut toimijat, jotka tekevät tai aikovat tehdä kotoutumista tukevaa työtä alueella, sekä ne kunnalliset viranomaiset, jotka kyseisissä kunnissa vastaavat pakolaisten vastaanotosta ja siihen liittyvästä ohjauksesta. Hankkeen lopullisia hyödynsaajia ovat Karkkilassa ja Vihdissä asuvat henkilöt, jotka ovat saaneet oleskeluluvan kansainväliseen suojeluun perustuvasta syystä. (Vihti 2018.)

Oheisessa kuviossa (Kuvio 3) on kuvattu käyttäjälähtöisen muotoilun prosessi Kälviäisen (2014, 40-41) mukaan.

Kuvio 3 Muotoiluprosessi (Kälviäinen 2014, 40-41.)

3.1.2 Palvelumuotoilu

Omaan kehittämistyöhöni olen ottanut palvelumuotoilun näkökulman. Emme kehittäneet yhdessä mitään konkreettista esinettä tai tuotetta, vaan uusia tapoja toimia.

Palvelumuotoilusta on kirjoitettu paljon ja prosessit, joita kirjoissa kuvataan ovat osin samankaltaisia, mutta niistä käytetään eri nimityksiä. Selkeyden vuoksi olen valinnut yhden pääasiallisen lähteen (Ojasalo ym. 2014) koko alalukuun. Työpajoissa ja niiden suunnittelussa olen kuitenkin hyödyntänyt laajasti menetelmäkirjallisuutta.

Palvelumuotoilu on lähestymistapa, jolla tuodaan palvelun käyttäjät kehittämisen keskiöön. Siinä pyritään erilaisia visualisoivia ja osallistavia menetelmiä käyttäen testaamaan palvelukonsepteja kehittämisen varhaisessa vaiheessa. Sen tavoitteena on luoda helpokäyttöisiä, hyödyllisiä ja haluttavia kokemuksia palvelun käyttäjälle. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Kuvio 4 Palvelumuotoilun prosessi (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Palvelumuotoilu on kontrolloitu prosessi, joka tähtää tulevaisuuteen. Olen pyrkinyt havainnollistamaan sen vaiheita oheisessa kuviossa (Kuvio 4). Prosessi ei kuitenkaan ole tyypillisesti suoraviivainen, vaan sen kaikki vaiheet voivat toistua useita kertoja. Vaiheet ovat nopeita. Tavallisesta suunnitteluprosessista eroten palvelumuotoilun prosessin ideointivaihe alkaa vasta syvällisen asiakasymmärryksen saavuttamisen jälkeen. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Prosessi alkaa ”Kartoita ja ymmärrä” -vaiheella. Tässä vaiheessa pyritään saamaan mahdollisimman tarkka kuva sekä palvelun käyttäjien, että muiden osapuolten toiminnasta, tarpeista, tilanteista, toiveista ja toimintaympäristöön vaikuttavista tekijöistä. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Seuraavassa vaiheessa, ”Ennakoi ja ideoi”, pyritään hankitun ymmärryksen pohjalta löytämään uusia ideoita mahdollisimman avoimesti. Tässä vaiheessa hyödynnetään tyypillisesti erilaisia työpajoja ja osallistetaan mahdollisimman laajasti erilaisia sidosryhmiä, kuten palvelun käyttäjiä, organisaation työntekijöitä ja yhteistyökumppaneita. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Kolmannessa vaiheessa, ”Mallinna ja arvioi”, korostuvat tyypillisesti nopeat kokeilut. Ideoiden pohjalta tehdään yksinkertaisia prototyyppejä, esimerkiksi piirtämällä tai askartelemalla. Palveluja voi myös simuloida, eli luoda kokeellisia tilanteita, joissa esimerkiksi näytellään. Visualisoituja prototyyppejä käytetään helpottamaan keskustelua ja testausta. Niiden avulla saadaan nopeasti selville, oliko kehitettävä palvelu halutun kaltainen. Näin voidaan muuttaa kehitystyön suuntaa varhaisessa vaiheessa ilman resurssien haaskaamista yksityiskohtaiseen ja tarkkaan suunnitteluun. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Viimeisessä vaiheessa, ”Konseptoi ja vaikuta”, palvelu kehitetään valmiiksi ja otetaan käyttöön. Konseptoinnissa pohditaan prototyyppivaihetta tarkemmin esimerkiksi tärkeimpiä yhteistyökumppaneita, kriittisiä toimintoja, tarvittavia resursseja ja kustannusrakennetta, tiedotusta sekä markkinointia. (Ojasalo ym. 2014, 71-81;183.)

Jokaisessa palvelumuotoilun vaiheessa käytetään siihen vaiheeseen tyypillisiä menetelmiä. Olen kuvannut ne oheisessa taulukossa (Taulukko 3).

Kartoita ja ymmärrä	Ennakoi ja ideoi	Mallinna ja arvioi	Konseptoi ja vaikuta
<ul style="list-style-type: none"> • Olemassa olevaan tietoon perustuvia • Empaattisia • Paikkaan sidoksissa • Aikaan sidoksissa 	<ul style="list-style-type: none"> • Osallistavia • Luovia • Avoimia 	<ul style="list-style-type: none"> • Visualisoivia • Simuloivia • Kokeellisia 	<ul style="list-style-type: none"> • Visionäärisiä • Yhdistäviä • Muutokseen tähtääviä

Taulukko 3 Palvelumuotoilun menetelmät (Ojasalo ym. 2014, 75.)

Ensimmäisen vaiheen menetelmillä pyritään saavuttamaan mahdollisimman hyvä (asiakas)ymmärrys. Menetelmät ovat aikaan ja paikkaan sidottuja, mikä tarkoittaa sitä, että palvelun käyttäjiä pyritään havainnoimaan mahdollisimman aidoissa ympäristöissä ja tilanteissa. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu tyypillisesti eniten aikaa koko kehittämisprosessissa, koska kaikki myöhemmät vaiheet nojaavat vahvasti tämän vaiheen tuloksiin. Menetelmiä kutsutaan empaattisiksi, koska niiden avulla pyritään ymmärtämään syvällisesti ihmisten käyttäytymistä, arvoja ja tarpeita. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Toisen vaiheen menetelmissä korostuvat luovuus ja yhteisöllisyys. Tässä vaiheessa järjestetään esimerkiksi ideointityöpajoja tai hyödynnetään muotoilupelejä ja tarinankerrontaa. Kolmannessa vaiheessa tehdään tyypillisesti prototyyppejä, luodaan toimijakarttoja tai käyttäjän polkuja ja simuloidaan toimintaa näyttelemällä. Neljännessä vaiheessa metodit ovat luonteeltaan visionäärisiä ja ne tähtäävät muutoksen aikaan saamiseen. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

3.1.3 Työpajat yhteiskehittämisessä

Työpajoja käytetään paljon erilaisissa kehittämishankkeissa, koska niiden kautta on mahdollista ajatella yhdessä toisten kanssa. Hajallaan oleva eri ihmisten tieto ja erilaiset näkökulmat voidaan koota työpajassa yhteen paikkaan. Työpajaan osallistuvilla ihmisillä on paitsi oma osaamisensa, myös edustamiensa sidosryhmien näkökulma mukanaan. Tämä laajentaa yhteistä ymmärrystä. (Saarenmaa 2017, 14-15.)

Yhteiskehittämisen prosessissa on tärkeää, että työpajat järjestetään suunnitelmallisesti ja strukturoidusti. Vaikka pelkkä yhdessä keskustelu saattaa antaa uusia näkökulmia ja sen pohjalta on mahdollista kehittää toimintaa, kyseessä ei vielä ole työpaja eikä varsinkaan yhteiskehittäminen. (Saarenmaa 2017, 14-15.)

Paja tulee suunnitella juuri käsillä olevan kehittämisen kohteen näkökulmasta. Osallistujat valitaan huolella, aikataulu on selvillä etukäteen ja osallistujien tiedossa, pajan tavoite on selkeä kaikille osallistujille, käytetyt metodit ovat huolella valittuja ja niiden käyttö on perusteltua, työpaja ja sen tulokset dokumentoidaan kattavasti ja tuloksien soveltamisesta kehittämisessä kerrotaan osallistujille. (Saarenmaa 2017, 14-15.)

3.2 Kehittämistyön suunnittelu

Palvelumuotoilun prosessi alkaa toimintaympäristön ja palvelun käyttäjien todellisuuden kartoittamisella ja mahdollisimman syvällisen ymmärryksen hankkimisella. Pyrin hankkeen suunnitteluvaiheessa tähän hankkimalla tietoa paitsi lähdekirjallisuudesta, myös maahanmuuttotyössä työntekijänä tai vapaaehtoisena toimivilta ihmisiltä sekä maahanmuuttajilta itseltään. Etuna suunnittelussa oli työkokemukseni Karkkilan kaupungin pakolaisohjaajana ennen Resurssipankki-hankkeeseen siirtymistäni. Minulla oli siis jo melko hyvä käsitys ilmiöstä, jota pyrimme kehittämään.

Osa taustamateriaalista oli kerätty minua hankkeessa edeltäneen työntekijän järjestämässä toiminnallisissa työpajoissa, joita järjestettiin neljä (yksi jokaisessa hankkeeseen osallistuvista kunnista). Halusin tunnistaa tärkeitä kehittämisuuntia ja poimia konkreettisia toteuttamiskelpoisia ideoita työstettäväksi edelleen prototyypiksi. (Ojasalo ym. 2014, 71-81.)

Koska kyseessä oli kehittämistyö eikä tutkimushanke, kartoitusvaiheen materiaalien analyysi ei ole ollut tieteellistä tutkimustyötä. Käytin materiaalia keinona lisätä ymmärrystä kehitettävästä ilmiöstä. Sen pääasiallinen tarkoitus oli tuottaa tietoa yhteisen kehittämistyön tueksi.

Palvelumuotoilun prosessi taipuu huonosti lineaarisesti esitettävään muotoon. On helpompi puhua sykleistä, joilla kuvataan erilaisia, toistuvia prosesseja. Kehittämistyöni eteni työpajojen ja itsenäisen työskentelyn sykleissä. Jokainen työpaja vei mallin kehittämistä eteenpäin ja herätti myös uusia kysymyksiä, joista oli tarpeellista etsiä lisätietoa.

Prosessi käynnistyi maahanmuuttotyön alueellisessa (Karkkila ja Vihti) tiimikokouksessa 13.3.2019. Paikalla olivat perusturvakuntayhtymä Karviaisen johtava sosiaalityöntekijä, Karkkilan sosiaalityöntekijä ja maahanmuuttokoordinaattori, Vihdin kotoutumisohjaaja sekä Resurssipankki-hankkeen molemmat työntekijät.

Kokouksessa keskusteltiin sosiaalityön (Karviainen) ja kotouttavien palveluiden (kunnat)

Tarvitaan välinettä asiakkaan (itse-)arviointiin sekä tavoitteiden asettamiseen ja tuen tarpeen kartoittamiseen. On aiheellista hahmottaa tarkemmin kotoutumista tukevia

tilanteesta ja tarpeista nyt, kun useilla asiakkailla on päättymässä kotoutumisaika kuluva vuoden aikana. Esiin nousi tarve hahmottaa koko kotoutumistyön prosessia. Tarpeellista olisi esimerkiksi kehittää väline asiakkaan kotoutumisen (itse-) arviointiin, asiakastyön tavoitteiden asettamiseen ja tuen tarpeen kartoittamiseen. Aiheellista olisi myös tunnistaa paremmin kaikki alueen kotoutumistyön toimijat ja hahmottaa sekä työnjaon että yhteistyön

nykytilannetta.

Jo ensimmäisessä kokouksessa luonnosteltiin puolen vuoden välein pidettäviä infoja, ikään kuin tarkistuspisteitä. Esittelin kokouksessa Kotoutumisen käsitteellisen viitekehyksen (Ager & Strang 2008, 170). Sovimme, että otamme tämän viitekehyksen jatkotyöskentelyn pohjaksi. Samalla sovittiin, että olen vastuussa kehittämistyöhön liittyvien työpajojen fasilitoinnista ja koko prosessin raportoinnista osana opinnäytetyötäni. Pohdimme myös jo kehitettyä kotoutumisen vuosikelloa (Karkkila) sekä SPR:n kotoutumistarjotinta käyttökelpoisina pohjina jatkokehittämiseen.

Oheisessa taulukossa (taulukko 8) on kehittämistyöhön liittyvien työpajojen, kokeilujen ja tapaamisten aikataulu toteutuneessa muodossa sekä kohta, johon tapahtuma palvelumuotoilun prosessin mukaan kuuluu. Työpajojen sisältö on esitelty tarkemmin seuraavassa luvussa, kukin oman prosessin kohdan yhteydessä. Koska työskentely pohjautuu aiemmin kehittämään malliin, en esittele tarkemmin menetelmiä ja työtapoja, joita työskentelyssä käytettiin. Raportoinnissa pääpaino on prosessin sisällön kuvaamisessa.

Päivämäärä	Työskentely	Prosessin kohta
13.3.	Maahanmuuttotyön Karviaisen alueen kokous	Kartoita ja ymmärrä
29.3.	Työryhmä 1.	Kartoita ja ymmärrä
2.4.	Työryhmä 2.	Kartoita ja ymmärrä
11.4.	Työryhmä 3.	Ennakoi ja ideoi
29.4.	Asiakastyön ydinryhmä	Mallinna ja arvioi
6.5.	Työkokous (maahanmuuttokoordinaattorit)	Mallinna ja arvioi
7.5.	Työryhmä 4.	Mallinna ja arvioi
17.5.	Alueellinen maahanmuuttotyön verkosto	Konseptoi ja vaikuta
28.5.	Työryhmä 5.	Konseptoi ja vaikuta

Taulukko 4 Kehittämisprosessin työskentelyn aikataulu

4 Tulokset

Esittelen tässä luvussa kehittämistyön tuloksia. Olen jakanut luvun neljään alalukuun, jotka vastaavat aiemmassa opinnäytetyössäni (Lydén 2018) kehittämäni yhteiskehittämisen mallin prosessin vaiheita. Osa kartoita ja ymmärrä -vaiheen aineistosta oli kerätty jo ennen opinnäytetyön kehittämisprosessin alkua. Tätä aineistoa hyödynnettiin prosessin eteenpäin viemisessä ja työpajoissa.

4.1 Kartoita ja ymmärrä

”Kehittämisprosessi alkaa nykytilanteen ymmärtämisestä. Fasilitaattori kerää taustatietoa useista eri lähteistä. Havainnointi on hyvä työväline tässä vaiheessa kehittämisprosessia. Fasilitaattori voi osallistua tapahtumiin ja kerätä niissä tietoa monipuolisin menetelmin esimerkiksi haastattelemalla, kuvaamalla, videoimalla ja tekemällä mukana. Tiedonkeruu on empaattista, eli osallistujien tunteisiin ja omakohtaisiin näkemyksiin kiinnitetään huomiota.” (Lydén 2018, 45.)

Nykytilanne ja
toimintaympäristö,
yhteinen käsitys
kotoutumisesta
..

Pidimme ensimmäisen mallin kehittämisen työpajan Karkkilassa. Paikalla olivat molempien kuntien sosiaalityöntekijät, Karkkilan maahanmuuttokoordinaattori, järjestökoordinaattori sekä opiskelija. Tutustuimme kotoutumisen valmiisiin palvelukuvauksiin, joita on aiemmin kehitetty yhdessä ”Kuumakuntien” (Keski-Uudenmaan kunnat Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti, <http://www.kuuma.fi/>) kotouttavien palvelujen kesken. (Työskentely 29.3.2019.)

Paljon keskustelua käytiin siitä, onko tarkoituksena keskittyä ihmisessä itsessään tapahtuviin prosesseihin (”kotoutumisen malli”) vai hahmottaa kotoutumista asiakastyön näkökulmasta (”palveluprosessi”). Keskustelua hahmoteltiin oheisen taulukon (Taulukko 9) mukaisesti, kolmantena tarkastelun lähtökohtana on asiakkaan ja työntekijän näkökulman lisäksi kunnan omat tavoitteet kotouttavalle työlle, jotka ovat sanallistettuina kotouttamissuunnitelmissa tai -ohjelmissa. Karkkilan kotouttamisohjelma on päivitetty 10.12.2018 (Karkkilan kaupunki 2018), Vihdin kotouttamisohjelma on vuodelta 2016 ja sitä päivitetään vuonna 2019 (Vihdin kunta 2016). (Työskentely 29.3.2019.)

Ihmisen oma prosessi	Asiakastyön prosessi	Kunnan tavoitteet
•Kotoutumisen malli	•Palveluprosessi	•Kotoutumissuunnitelma

Taulukko 5 Kotoutumisen tarkastelun lähtökohtia

EU/OECD	Strang & Ager	Alueellinen malli
<ul style="list-style-type: none"> • Työllisyys • Koulutus • Terveys ja hyvinvointi • Asuminen • Osallistuminen • Kaksisuuntainen kotoutuminen (ml. etniset suhteet) 	<ul style="list-style-type: none"> • Työ • Asuminen • Koulutus • Terveys • Sosiaaliset yhteydet • Kieli, osaaminen • Turvallisuus, jatkuvuus • Oleskelun status, oikeudet 	<ul style="list-style-type: none"> • Työ • Asuminen • Koulutus • Terveys ja hyvinvointi • Osallisuus / sosiaaliset yhteydet • Kaksisuuntainen kotoutuminen/ sosiaaliset yhteydet • Kieli, osaaminen • Turvallisuus, jatkuvuus • Oleskelun status, oikeudet

Taulukko 6 Kotoutumisen osa-alueet ja indikaattorit

Asiakastyön jako kolmeen: vahva tuki, perustuki ja kevyt tuki. Kotoutumisen portaat ja kumuloituvaa kotoutumisaamista

Toisessa tapaamisessa olivat paikalla molemmat sosiaalityöntekijät, molemmat maahanmuuttokoordinaattorit, kotoutumisohjaaja, vapaaehtoistoiminnan ohjaaja, järjestökoordinaattori ja opiskelija.

Asiakkaat voi jakaa tuen tarpeen mukaan kolmeen segmenttiin. Osa tarvitsee vahvaa tukea, paljon ohjausta ja kotikäyntejä. Osa pärjää perustuella. Juuri ennen peruspalveluihin siirtymistä selvittää jo kevyellä tuella, jossa asiakas ottaa itse yhteyttä jossain yksittäisessä asiassa apua

tarvitessaan. Asiakas siirtyy tyypillisesti segmentistä toiseen kotoutumisen aikana, mutta osalla ihmisistä siirtymät eivät ole helppoja. On aiheellista arvioida riittävän tiheästi, esimerkiksi kuuden kuukauden välein, joko tuen tarve on vähentynyt. (Työskentely 2.4.2019.)

Kotoutuminen on prosessi, joka etenee. Asiakkaalle syntyy ”kumuloituvaa kotoutumisaamista”, jossa aiemmin opittujen taitojen ja tiedon päälle kasvaa uutta. Asiaa voi hahmottaa kotoutumisen portaina, joissa seuraavalle portaalle siirrytään, kun edellisen portaan tavoitteet ovat täytyneet. (Työskentely 2.4.2019.)

Pohditaan, mikä on riittävä ”selviytymisen” tai osaamisen taso, kun virallinen kotoutumisaika päättyy. Mitkä ovat perustavat kansalaistaidot? Mikä on riittävä kielitaito kussakin vaiheessa? Mahdollisesti kyseessä voisi saman tyyppinen hahmotus, kuin lastensuojelulaitoksessa itsenäistyvän nuoren prosessissa? (Työskentely 2.4.2019.)

Miten kotoutumisen mallissa huomioidaan esimerkiksi oleskeluluvan saavat turvapaikanhakijat, jotka ovat jo töissä? Tai opiskelijat? Mallissa pitää olla yksilöllisiä joustoja, jotka huomioivat ihmisen muuttuvat tilanteet. Pitäisi myös huomioida ”osa-aikaiset kotoutujat”. Olisiko kansalais- tai työväenopistoista kumppaneiksi tässä, mahdollisesti ulkopuolisella rahoituksella? (Työskentely 11.4.2019.)

Jos portaikkoa käytetään hahmottamisen pohjana, ikään kuin koko kotoutumisen kuvaajana, voisi olla tarpeellista saada joku lomake tueksi työhön? Liikennevalot kuvaavat siirtymistä vaiheesta toiseen, toimivat myös värikoodina. Kolmas sektori, järjestöt ja vapaaehtoiset pitää saada mukaan samaan portaikkoon. Millaisista asioista ja missä vaiheessa pidetään asiakkaille infotilaisuuksia? Esimerkiksi poliisin vierailu voisi toistua kerran vuodessa. (Työskentely 11.4.2019.)

Malli? Lomake?
Sovellus?
Pelillistäminen?

Sovitaan, että työskentelyä jatketaan kolmessa pienemmässä tiimissä. Sosiaalityöntekijät tapaavat kahdestaan, kotoutumista tukevien palveluiden tiimiin kuuluvat maahanmuuttokoordinaattorit ja kotoutumisohjaaja, järjestöjä ja vapaaehtoisia pohditaan hankkeen työntekijöiden tiimissä. Jokaisessa ryhmässä on myös opiskelija mukana. Välissä voisi alkaa testata mallia myös asiakastyössä tai ainakin case-ajattelulla, ”meneekö tämä asiakas nyt tähän malliin”? Entä, jos tästä tulisikin ihan joku oma sovellus? Vaikka asiakkaan itsearviointiin? Tai portaaliksi? Vai peräti pelillistää, tehdä ”kotobingo”? (Työskentely 11.4.2019.)

Kuva 3 Fläppitauluja syntyy yhä enemmän.

4.3 Mallinna ja arvioi

”Kolmannessa vaiheessa siirrytään konkreettisempaan kehittämiseen. Kiinnostavimmat ideat jalostetaan prototyypeiksi. [...] Tässä vaiheessa on hyvä muistaa nopeiden ja kevyiden kokeilujen periaate, jotta voidaan keskeyttää kehittämistyö sellaisten toimintojen osalta, jotka eivät ole toimivia ja muuttaa tarvittaessa kehittämistyön suuntaa paremmin toimivaan.” (Lydén 2018, 46.)

Professionaalisen toiminnan ulottuvuus?

Mallia esiteltiin Vihdin asiakastyön ydinryhmässä. Paikalla oli edustus sivistystoimesta, varhaiskasvatuksesta ja terveydenhuollosta. Oman työn kehittämisen tarve tunnistettiin jokaisessa toimijatahossa. Vihdin kotoutumissuunnitelma uusitaan vuonna 2019, mallista ja yhteisestä työskentelystä on paljon apua tämän pohjaksi. Portaikosta puuttuu professionaalisen toiminnan ulottuvuus eli kaikki se työ, mitä tehdään kunnan peruspalveluissa. Ehkä syksyllä käydään oma kehittämisprosessi sekä kasvatuksen ja opetuksen että terveydenhuollon mukaan saamisesta? (Työskentely 29.4.2019.)

Kansalaisyhteiskunnan jäsenyys vs. arjen hallinta?
Mahdollisuuksien hyödyntäminen?

Seuraavaksi mallia käsiteltiin kaikkien hankkeen neljän kunnan maahanmuuttokoordinaattoreiden työkokouksessa. Kotoutumista tukevan työn perustavoite on itsenäistyminen. Millä aikataululla on mahdollista saavuttaa kansalaisyhteiskunnan toimijuus? Mitä näkymättömiä esteitä on esimerkiksi kaikille avoimeen harrastustoimintaan siirtymisessä? Jos arjen rakenteet ovat ”täysin hajalla” eli lapset nukkuvat hoidossa suurimman osan hoitopäivästä eivätkä syö ”kunnan ruokaa” muualla kuin päiväkodissa, on vaikea innostaa ”kansalaisyhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi”. (Työskentely 6.5.2019.)

Raaseporissa on kehitetty jo useamman vuoden ajan maahanmuuttajapalveluiden asiakkaille liikuntamahdollisuuksia. Kokemus on ollut, että ohjaajan työajasta noin puolet menee ”houkutteluun” eli ihmisten mukaan kutsumiseen ja rohkaisuun. Tämä kaikki aiheuttaa turhautumista sekä työntekijöissä että toimintaa järjestävissä tahoissa. Luotuja mahdollisuuksia ei saada hyödynnettyä. Intensiivisempi työskentely olisi tarpeen, mutta resursseja ei ole ”mukana raahaamiseen”. Voivatko esimerkiksi vapaaehtoiset olla tässä tukena, tarjota saattopalvelua harrastuksiin? ”Tukimummit” tai joku muu ihminen, johon voisi kiinnittyä? Tai voisiko järjestöissä olla joku, jonka nimettynä tehtävänä on perehdyttäminen ja mukana kutsuminen? (Työskentely 6.5.2019.)

Pakolaisesta
kuntalaiseksi - avun
kohteesta
osallistujaksi.

Seuraavassa työpajassa pienempien tiimien toiminta vedettiin sovitusti yhteen. Malliin tehtiin täydennyksiä. Portaalta toiselle siirrytään ideaalitulanteessa puolen vuoden välein, kullakin tuen tasolla ollaan ”kaksi porrasta” eli vuoden ajan. Portaiden pitää olla leveämmät, sekä sosiaalityö että kotoutumista tukeva työ sijoitetaan rinnakkain, jotta tulee näkyväksi, että molemmat tekevät samaa työtä tai käsittelevät samoja asioita. Paljon keskustelua syntyi sosiaalityön ja maahanmuuttopalveluiden välisestä työnjaosta. Onko niin, että sosiaalityö koordinoi ja kotouttavat palvelut toteuttavat? Esimerkiksi ”lapsi on ilmoitettu kouluun”. Maahanmuuttopalveluissa on kuitenkin työntekijänä maahanmuuttkoordinaattori, joka jo työnimikkeensä mukaan koordinoi. (Työskentely 7.5.2019.)

Miten vahvistetaan siirtymistä avun kohteesta osallistujaksi? Miten hyvinvointi ja kansalaisyhteiskunta limittyvät toisiinsa? Ihmisillä on joskus epärealistisia käsityksiä kotoutujien prioriteeteista ja kyvystä omaksua uusia toimintatapoja. Palautetta ja toiveita työskentelylle esitetään tyyliin ”ettekö te nyt voi sanoa niille siitä lajittelusta”. (Työskentely 7.5.2019.)

4.4 Konseptoi ja vaikuta

”Neljännessä vaiheessa aiempi työskentely viedään päätökseen. Työpajassa arvioidaan koko prosessia sekä prototyyppien testauksesta saatuja kokemuksia. Työskentely on luonteeltaan visionääristä ja tähtää muutokseen. Mikäli joku prototyyppi vaikutti erityisen toimivalta, tässä vaiheessa pyritään saamaan toiminta vakiintumaan. Työpajassa sovitaan vastuut toiminnan toteuttamisessa ja seuranta.

Mikäli toiminta on ollut hyvää ja osallistujista mielekästä, voidaan suunnitella tässä vaiheessa uusia kehittämisen kohteita ja lähteä vakiinnuttamaan yhteiskehittämistä toimintatapana muissakin kehittämisen kohteissa.” (Lyden 2018, 46.)

Malli on selkeä ja
auttaa oman työn
hahmottamisessa.
Asiakkaissa näkyy
portaalta toiselle
.. . .

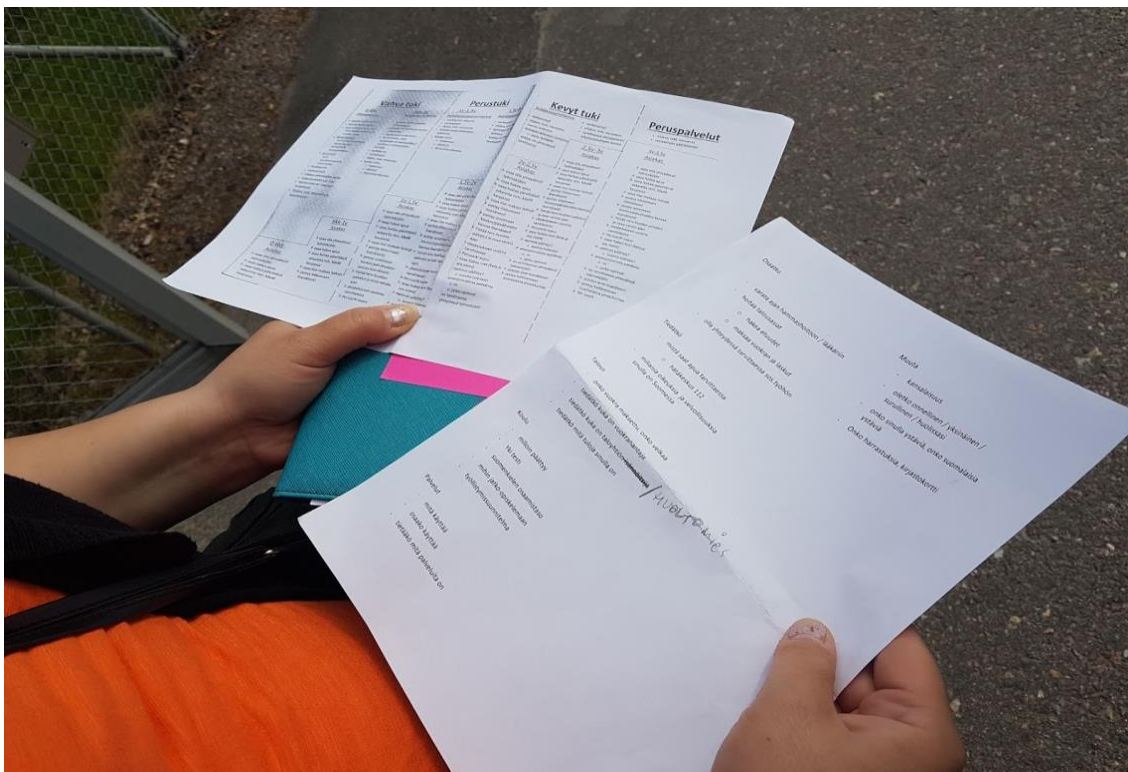
Seuraavaksi mallia käsiteltiin alueellisessa maahanmuuttotyön verkostossa, johon kuuluu hankkeen kuntien lisäksi Kirkkonummi. Malli nosti esiin ongelman, ettei kunnissa kellään ole kokonaiskäsitystä siitä kuka tekee ja mitä tehdään. Työntekijöiden vaihtuvuus johtaa hiljaisen tiedon häviämiseen. Kotoutuja saattaa ”hoidattaa” asiaansa monessa paikassa, mutta kokonaiskäsitystä ei ole välttämättä kenelläkään ja tällöin on riskinä, että tärkeitäkin asioita jää tekemättä.

Useampi kunta toivoo vastaavaa työskentelyä omien työntekijöiden ja toimijoiden kesken. (Työskentely 17.5.2019.)

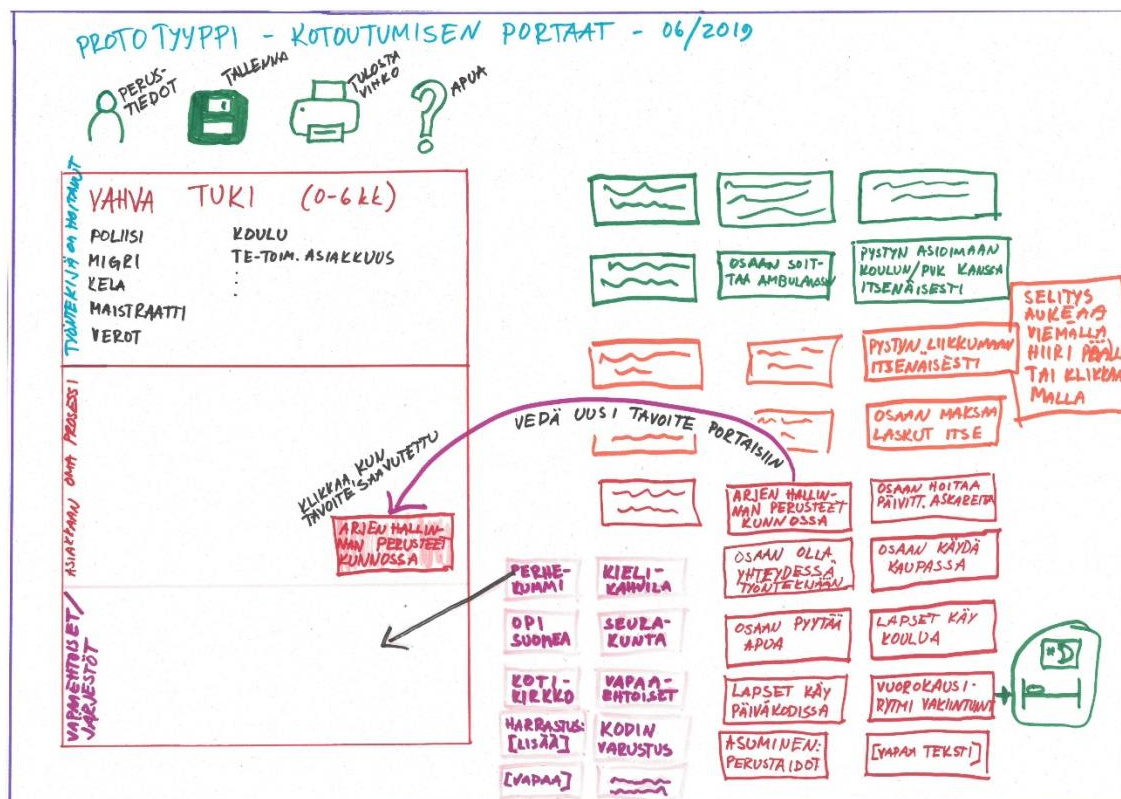
Kun on työskennelty yhden pakolaisryhmän kanssa pidempään, on havaittu portailta toiselle siirtyminen esimerkiksi yhteydenottojen vähenemisessä. Eräs kotoutumisohjaaja kertoi asiakkaan jopa sanoneen, ettei enää tarvitse tukea maahanmuuttajapalveluista. On hyvä, että vapautuu henkilöstöresursseja uuden ”punaisen” (eli vahvan tuen vaiheessa olevan) ryhmän saapumista varten. (Työskentely 17.5.2019.)

Prototyypit

Viimeisessä työpajassa vedettiin työskentelyä yhteen ja hahmoteltiin prototyyppejä jatkokehittämisen pohjaksi. Kotoutumisen alueellinen malli, kotoutumisen portaat, voisi toimia esimerkiksi ihan fyysisenä työkaluna. Jos seinällä olisi esimerkiksi iso versio portaista ja valmiiksi painettuja post it -lappuja, joista asiakas voisi tehdä oman portaikkonsa? Karviaisen sosiaaliohjaaja on käyttänyt nyt kehitetyn mallin jäsenystä tuen tarpeesta ja kotoutumisen prosessista asiakastyössä. Entä, jos työn tukena olisikin vaikka joku vihko sekä asiakkaalle (täytettäväksi) että työntekijälle (apukysymyksiä)? Tai peräti applikaatio? (Työskentely 28.5.2019.)

Kuva 4 Sosiaaliohjaaja oli tehnyt mallista oman prototyypinsä

Kuva 5 Prototyyppi 2

5 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyöni koski kansainvälistä suojelua saavien ihmisten kotoutumisen alueellisen mallin kehittämistä Karkkilassa ja Vihdissä. Mallin kehittäminen oli osa Resurssipankki-hankkeen kehittämistyötä. Hankkeeseen on saatu tukea Euroopan Unionin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolta (AMIF).

Asiakkaalle syntyy kotoutumisen prosessin aikana kumuloituvaa osaamista. Päädyimme kuvaamaan tätä osaamisen kumuloitumista ja koko kotoutumisen prosessia käsitteellä kotoutumisen portaat. Kehittämässämme kotoutumisen mallissa kotoutumisen tavoitteet asetetaan yhteistyössä asiakkaan kanssa tyypillisesti puolen vuoden jaksolle. Kotoutumisen prosessia, tavoitteiden realistisuutta ja tuen tarvetta arvioidaan vähintään puolen vuoden välein.

Kotoutumisen portaat -malli on kotoutumista tukevan työn osalta rajattu kolmeen vuoteen, mikä on aika, jolloin kuntaan sijoitetusta kansainvälistä suojelua saavasta henkilöstä saadaan erilliskorvaus. Työskentely alkaa kuitenkin jo ennen kuntaan saapumista (tai kiintiössä saapuvan pakolaisen kohdalla ennen maahan saapumista) ja jatkuu tarvittaessa virallisen kotoutumisajan jälkeenkin yhteistyössä peruspalveluiden kanssa. Mallissa on kuvattu alueellinen palveluprosessi ja työnjako eri toimijoiden välillä, asiakkaan oma kumuloituvaa

kotoutumisaaminen, järjestöjen ja yhdistysten toimintamuodot sekä vapaaehtoisten toiminta eri vaiheissa.

Ensimmäisessä vaiheessa asiakas tarvitsee tavallisesti paljon tukea ja hänen kykynsä selviytyä uudessa ympäristössä vieraalla kielellä on tyypillisesti rajallista. Nimitimme tätä vaihetta mallissa vahvan tuen vaiheeksi. Vahvan tuen vaiheessa kotoutumista tukevan työn tavoitteena on lähinnä arjen sujuvuuden ja välittömän hyvinvoinnin varmistaminen. Kotoutumisen tavoitteet ovat yksinkertaisia: asiakkaan tulee esimerkiksi osata ottaa yhteyttä omaan työntekijään ja kyetä pyytämään apua. Järjestöjen ja vapaaehtoisten toiminnassa kotoutuja on lähinnä avunsaajan roolissa. Kotoutumisen prosessin edetessä tavoitteet monimutkaistuvat ja tarjottu tuki tyypillisesti vähenee. Kotoutuja siirtyy avun kohteesta aktiiviseksi toimijaksi ja kykenee ideaalitalanteessa osallistumaan kansalaisyhteiskunnan toimintaan samoilla edellytyksillä kuin muutkin kuntalaiset.

Alueellisen mallin käytännön sovelluksena syntyi prototyyppi asiakkaan työkirjasta ja työntekijän oppaasta. Molemmissa on kukin kotoutumisen porras ja siihen liittyvät tavoitteet avattuna. Sekä asiakas, että työntekijä pystyvät muokkaamaan työkirjan sisältöä. Tulevaisuudessa prototyypin pohjalta on tarkoitus tehdä sähköinen työväline kotoutumista tukevaan työhön.

Yhteisessä palautekeskustelussa todettiin, että on liian varhaista sanoa mitä mallin kehittäminen tulee tekemään omalle työlle. Työskentely on kuitenkin lisännyt yhteistä ymmärrystä. On helpompi kehittää omaa ja yhteistä työtä jatkossa, kun kehittämiselle on jo valmiiksi luotu vahva pohja. Nyt läpikäyty prosessi on havainnollistanut, mitä kaikkea kotoutumisen aikana tapahtuu. Työnjakoa tulee vielä pohtia tarkemmin - mitä osia on sosiaalityöntekijän koordinaativastuulla, mitä koordinoi maahanmuuttokoordinaattori? (Työskentely 28.5.2019.)

5.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Käsitteellisen mallin kehittämisessä ongelmana on usein sen sisäänrakennettu normatiivisuus. Malli ohjaa sekä työntekijää, että asiakasta, tiettyyn suuntaan. Ihmisen yksilöllinen tilanne saattaa jäädä näkymättömäksi, jolloin on riskinä, että tavoitteet ovat työntekijän omia tavoitteita eivätkä asiakkaalle mielekkäitä. (Ager & Strang 2008, 185.)

Kotouttavan työn yhteiskehittäminen on eettistä toimintaa erityisesti valtaistamisen etiikan näkökulmasta. Mikäli toimintaa suunnitellaan ”meiltä heille”, ohitetaan ihmisten oma kokemus ja toimijuus. Valtaistamisen etiikan lähtökohtana on ihmisten erilaisuuden tunnistaminen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen. Toisen puolesta päättäminen vie prosessin omistajan valtaa häneltä ja asettaa hänet passiiviseen avunsaajan asemaan. Osallistamalla hyvin toteutettuun yhteiskehittämiseen maahanmuuttaja olisi tasavertaisen

kumppanin asemassa kantasuomalaisten kanssa. Tämä on valtaistamisen etiikan näkökulmasta oikea asetelma. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 193-212.)

Kehittämistyössä ei ollut riittävästi maahanmuuttajia mukana, vaan kehittäminen oli työntekijöiden omaa toiminnan hahmottamista. Työyhteisön yksi jäsenistä on itse muuttanut Suomeen noin seitsemän vuotta sitten ja joutui usein ottamaan ”kokemusasiantuntijan” roolin ammatillisen asiantuntijan sijaan.

Kehittämistyössä oli liian suuri osuus kotoutumista tukevan työn ammattilaisilla. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että tarve oman työn kehittämiseen oli akuutti ja se ohjasi kehittämistyötä sekä työpajoihin osallistujien valikoitumista. Toisaalta jokaisella paikkakunnalla on järjestetty Resurssipankki-hankkeen toimintana yhteiskehittämisen työpajoja erityisesti järjestötoimijoille, vapaaehtoisille ja kotoutujille. Malliin sisällytettiin näkemyksiä näistä, vaikka mallia ei järjestöjen ja vapaaehtoisten tai kotoutujien kanssa työstetty. Kehittämistyö tulee jatkumaan opinnäytetyön palauttamisen jälkeen ja siinä tullaan huomioimaan nyt huonommin edustetut toimijat.

Kehittämistyön luotettavuuteen ja eettisyyteen olen pyrkinyt pitämällä kehittämistyöstäni päiväkirjaa koko prosessin ajan. Lisäksi olen dokumentoinut työpajat ja kokeilut mahdollisimman tarkkaan ja useilla eri menetelmillä. Olen jättänyt raportista pois paljon käytyjä keskusteluja parantaakseni luettavuutta. Olen kuitenkin pyrkinyt mahdollisimman todenmukaiseen kuvaukseen niistä toiminnoista ja keskusteluista, jotka ovat olleet kehittämistyöni ja sen raportoinnin kannalta olennaisia. Olen arvioinut omaa työskentelyäni koko kehittämisprosessin ajan sekä työyhteisön jäsenten, että oppilaitokseni ohjaajien kanssa. Olen pyrkinyt mahdollisimman avoimesti keskustelemaan vaikeuksista prosessin aikana ja etsinyt ratkaisuja yhdessä työyhteisön kanssa.

5.2 Kehitysehdotuksia ja jatkotutkimusaiheita

Malli on rajattu nyt kuntakorvauksen piirissä olevien, eli kansainvälistä suojelua saavien ja alle kolme vuotta kunnassa asuneiden, asiakkaiden kanssa työskentelyyn. Jatkossa on aiheellista selvittää, missä määrin malli soveltuu myös muiden kotoutujien kanssa tehtävään työhön. Kyseessä on perusteellinen kansalaisuuden perustaitojen hallintaan tähtäävän työskentelyprosessin pohja. Alustavat keskustelut ovat antaneet viitteitä siitä, että mallia voisi kehittää myös esimerkiksi lastensuojelun itsenäistymisvaiheen työväliseksi.

Mallista puuttuvat kokonaan yritykset. Kotoutumista tukevassa työssä yrityksillä on merkittävä rooli esimerkiksi työnantajina, koulutuksen mahdollistajina ja palvelun tuottajina. Karkkilassa on kehitetty yritysyhteistyössä rekrytointikoulutuksia metallialalle ja systemaattisesti siirretty maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä elinvoiman alueelle, pois sosiaalityöstä. Tämä tulee

ehkä aiheuttamaan muutoksia paitsi kotoutumista tukevan työn tavoitteisiin, myös palvelurakenteeseen ja tätä kautta alueelliseen malliin.

Esittelimme kotoutumisen portaita Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitokselle. Syksyllä 2019 käynnistyy toivottavasti ohjelmistotuotantoprojekti, jossa prototyyppiä jalostetaan yhteistyössä yhä paremmin käytettävään muotoon.

Lähteet

- Aaltonen, S. & Lepistö, T. (2016) Yhteiskehittäminen asiantuntijapalveluiden tuotteistamisessa. Teoksessa I. Lappalainen, T. Ahonen, M. Nuutinen, T. Valjakka & H. Talja (toim.) *Arvonluonnin muutoksen aakkoset - arvot, arki ja arvostus* (s. 82-86). Tampere: Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Alitolppa-Niitamo, A. & Söderling, S. (2005) Johdanto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, N. (toim.) *Olemme muuttaneet - Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. S. 7-13. Helsinki: Väestöliitto. Saatavilla 24.5.2019 <https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/4397645/Koko+kirja+pdf.pdf>
- Alho, R. (2019) Selvitys työperusteiseen maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvästä politiikasta Ruotsissa, Tanskassa ja Kanadassa. SAK. Saatavilla 24.5.2019 <https://www.sak.fi/aineistot/tutkimukset/selvitys-tyoperusteiseen-maahanmuuttoon-ja-kotouttamiseen-liittyvasta-politiikasta-ruotsissa-tanskassa-ja-kanadassa>
- Buchert, U. (2015) *Maahanmuuttajuuden institutionaaliset kategoriat*. Helsinki: Helsingin yliopisto (Väitöskirja, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos, sosiologia)
- Castaneda, A., Jokela, S., Koponen, P., Pentala, O., Koskela, T. & Koskinen, S. (2014) *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen perustulokset*. Saatavilla 28.6.2019 osoitteessa www.terveytemme.fi/uth
- Castaneda, A. (toim.) 2019. *Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi - Tutkimus Suomeen vuonna 2018 tulleista turvapaikanhakijoista*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Garcés-Mascareñas, B. & Penninx, R. (2016) Introduction: Integration as a Three-Way Process Approach? teoksessa B. Garcés-Mascareñas, R. Penninx (toim.), *Integration Processes and Policies in Europe*, IMISCOE Research Series, DOI 10.1007/978-3-319-21674-4_1
- Hammar, S. & Gothóni, R. (2015) Järjestöt kotoutumista edistämässä - jyvä, josta kasvatettiin lisää valmiuksia toimia monikulttuurisessa ja -uskontoisessa ympäristössä. *Julkaisusarja C Katsauksia ja aineistoja* 41. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Harju, A. *Kansalaisyhteiskunnan määritelmä ja sisältö*. Kansalaisyhteiskunta.Nyt. Saatavilla 27.6.2019 https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/kansalaisyhteiskunta/kansalaisyhteiskunnan_maaritelmä_ja_sisälto
- Hiitola, J., & Vuori, J. (2018). Afganistanilaisten pakkomuuttajien arjen kansalaisuus ja toiminnan mahdollisuudet. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja Sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 26(4), 326-342. <https://doi.org/10.30668/janus.76452>
- Hiltunen, A. (2019) *Euroopan porteilla - turvapaikkapolitiikan vaikeat vaiheet*. Helsinki: Gaudeamus
- Ideapakka (2015a) *Oppiminen & ryhmätyöskentely*. Kustannuspaikka tuntematon: IMPROVment
- Ideapakka (2015b) *Palvelumuotoilu*. Kustannuspaikka tuntematon: IMPROVment
- Junginger, S. (2013) *Public Foundations of Service Design*. Teoksessa Miettinen, S. & Valtonen, A. (toim.) *Service Design with Theory - Discussions on Change, Value and Methods* (s. 17-24). Rovaniemi: Lapland University Press

Juujärvi, S. Myyry, L. & Pessa, K. (2007). Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi

Jäppinen, T. & Sorsimo, J. (2014) Muotoiluajattelu muutosjohtamisen työkaluna julkisten palvelujen uudistamisessa. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Muotoiluajattelu (s. 84-95) Helsinki: Teknologiateollisuus ry.

Kantojärvi, P. (2017) Fasilitointi luo uutta - Menesty ryhmän vetäjänä. Helsinki: Alma Talent

Karkkilan kaupunki (2018). Karkkilan kaupungin kotouttamisohjelma 2016-2020, saatavilla 29.4.2019 osoitteessa http://www.karkkila.fi/Liitetiedostot/Kotouttaminen/Kotouttamisohjelma%20p%E4ivitetty_201_2020.pdf

Kivistö, P. (2018) Kotoutumisen edistäminen Kokkolassa. Teoksessa Kokkonen, T. (toim.) *Kotouttavat kontaktit - Puheenvuoroja maahanmuuttajien kotoutumisesta ja hyvinvoinnista*. S. 14-19. Kokkola: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Kälviäinen, M. (2014) Muotoiluajattelua vai muotoilutoimintaa? Teoksessa Miettinen, S. (toim.) *Muotoiluajattelu*. (s. 30-49). Helsinki: Teknologiateollisuus ry.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. 17.6.2011/746

Laki kotoutumisen edistämisestä. 30.12.2010/1386

Lehtonen, K. & Lehto, P. (2014) Muotoilu innovaatiotoiminnassa. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) *Muotoiluajattelu*. (s. 20-29). Helsinki: Teknologiateollisuus ry.

Lydén, H. (2018). Yhteiskehittäminen vapaaehtoistoiminnassa: Toimintaympäristönä Pusulan alueeseurakunta. (Opinnäytetyö, hoitotyön koulutusohjelma/diakoninen hoitotyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu). Saatavilla 2.11.2018 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018100815774>

Maahanmuuttovirasto (2019). Maahanmuuton vuoden 2018 tilastot: Yhä useampi haki viime vuonna oleskelulupaa työn perusteella. Saatavilla 27.6.2019 https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-vuoden-2018-tilastot-yha-useampi-haki-viime-vuonna-oleskelulupaa-tyon-perusteella

Maahanmuuttovirasto a). Kansalaisuushakemus. Saatavilla 18.3.2019 <https://migri.fi/kansalaisuushakemus>

Maahanmuuttovirasto b). Luvat ja kansalaisuus. Saatavilla 27.6.2019 <https://migri.fi/luvat-ja-kansalaisuus>

Maahanmuuttovirasto c). Turvapaikka Suomesta. Saatavilla 26.7.2019 <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta>

Mattinen, H. (2006) Asiakkuusosaaminen. Kuuntele asiakastasi. Helsinki: Talentum

Marjovuori, A. (2014) Vapaaehtoistyön ytimessä - Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto (Väitöskirja, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos)

Miettinen, S. (toim.) Muotoiluajattelu. Helsinki: Teknologiateollisuus ry.

Mügge, L. & van der Haar, M. (2016) Who Is an Immigrant and Who Requires Integration? Categorizing in European Policies, teoksessa B. Garcés-Mascareñas, R. Penninx (toim.),

Integration Processes and Policies in Europe, (s. 77-89) IMISCOE Research Series, DOI 10.1007/978-3-319-21674-4_1

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Turvapaikanhakijoiden opiskelumahdollisuudet. Saatavilla 26.7.2019 <https://minedu.fi/turvapaikanhakijoiden-opiskelu>

Paperittomat-hanke. Saatavilla 18.3.2019 <http://www.paperittomat.fi>

PICUM. Words matter. Saatavilla 18.3.2019 <https://picum.org/words-matter/>

Pitcan, M. Marwick, A. & Boyd, D. (2018) Performing a Vanilla Self: Respectability Politics, Social Class, and the Digital World. *Journal of Computer-Mediated Communication* 23 (2018) 163-179 doi:10.1093/jcmc/zmy008

Päivinen, E. 2016. Puhutaan eri oppiaineiden kielestä - Opettajien näkemyksiä kielitietoisuudesta. (Pro Gradu, suomen kieli, Helsingin yliopisto). Saatavilla 20.5.2019 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201712015804>

Saarenmaa, H. (2015) Muotoiluajattelun ja yhteiskehittämisen menetelmät palvelukonseptin uudistamisen lähtökohtana - Asiakkaana Tampereen ammattikorkeakoulun Viestintäpalvelut. (Opinnäytetyö, muotoilun koulutusohjelma (YAMK), Lahden ammattikorkeakoulu). Saatavilla 27.8.2018: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705036258>

Saari, J. & Pessi, A. (2011) Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Teoksessa Saari, J. & Pessi, A. Hyvien ihmisten maa. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja, A Tutkimuksia 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu

Saukkonen, P. (2016) From fragmentation to integration. Dealing with migration flows in Finland. Helsinki: SITRA

Sisäministeriö. Maahanmuutto. Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. Saatavilla 26.7.2019 <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Sisäministeriö (2019). Turvapaikkaprosessia koskeva selvitys. Raportti 27.6.2019. Helsinki: Owl Group oy

Sosiaali- ja terveysministeriö a). Laittomasti maassa oleskelevien sosiaali- ja terveydenhuolto. Saatavilla 26.7.2019 <https://stm.fi/laittomasti-maassa-oleskelevien-sosiaali-ja-terveydenhuolto>

Sosiaali- ja terveysministeriö b). Turvapaikanhakijoiden sosiaaliturva ja palvelut Suomessa. Saatavilla 26.7.2019 <https://stm.fi/turvapaikanhakijoiden-palvelut>

Sotkasiira, T. (2018). Tietävä, tulkitseva ja taisteleva asiantuntijuus turvapaikanhakijoiden sekä ammattilaisten ja vapaaehtoisten välisissä kohtaamisissa. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja Sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 26(4), 292-308. <https://doi.org/10.30668/janus.76452>

Suomen virallinen tilasto (SVT) (2018) Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus Saatavilla 18.6.2019 http://www.stat.fi/til/muutl/2018/muutl_2018_2019-06-17_tie_001_fi.html

THL (2015) Tiedä ja toimi. Osallisuutta edistämällä vähennetään eriarvoisuutta. Saatavilla 2.10.2018 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/128983/Osallisuus_final_17.11.2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Turtiainen, K. (2018). Kun joku ottais kopin! - Havaintoja kotouttamisen kentältä. Teoksessa Kokkonen, T. (toim.) *Kotouttavat kontaktit - Puheenvuoroja maahanmuuttajien kotoutumisesta ja hyvinvoinnista*. S. 8-14. Kokkola: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

Turtiainen, K. Kokkonen, T. & Viitasalo, K. (2018) Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja Sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 26(4), 343-359.
<https://doi.org/10.30668/janus.76452>

Ulkomaalaislaki 30.12.2010/1386

Vihdin kunta (2016) Vihdin kunnan kotouttamisohjelma 2016 -2019. Saatavilla 29.4.2019
<https://www.vihti.fi/wp-content/uploads/Vihdin-kunnan-kotouttamisohjelma-2016-2019.pdf>

Vuori (2015) Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. *Yhteiskuntapolitiikka* 80(4), 395-404. Saatavilla 4.4.2019 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015120722878>

Julkaisemattomat

Vihdin kunta (2018) Resurssipankki-hankkeen Tukipäätöksen liite, hakemus Euroopan unionin sisäasiain rahastoille SMDno-2017-1737, 16.02.2018 (saatavilla pyynnöstä Vihdin kunnalta)

Työskentelyt

13.3.2019

29.3.2019

2.4.2019

11.4.2019

29.4.2019

6.5.2019

7.5.2019

17.5.2019

28.5.2019

Kuviot

Kuvio 1 Kotoutumisen käsitteellinen viitekehys	15
Kuvio 2 Kotoutumista tukevan toiminnan tasot	23
Kuvio 3 Muotoiluprosessi	29
Kuvio 4 Palvelumuotoilun prosessi	29

Taulukot

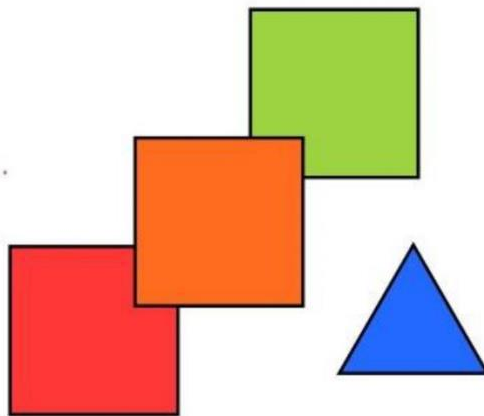
Taulukko 1 Kotoutumisen paradigmat EU:n politiikoissa	17
Taulukko 2 Kotoutuminen sosiaaliseen yhteyteen	20
Taulukko 3 Palvelumuotoilun menetelmät	31
Taulukko 4 Kehittämispöytätyön aikataulu	34
Taulukko 5 Kotoutumisen tarkastelun lähtökohtia	35
Taulukko 6 Kotoutumisen osa-alueet ja indikaattorit	37

Kuvat

Kuva 1 Ensimmäisen työpajan työskentelyä	36
Kuva 2 Kotoutumisen portaat alkavat hahmottua.	38
Kuva 3 Fläppitauluja syntyy yhä enemmän.	40
Kuva 4 Sosiaaliohjaaja oli tehnyt mallista oman prototyyppinsä	42
Kuva 5 Prototyyppi 2	43

Liitteet	
Liite 1: Kotoutumisen portaat	53
Liite 2: Asiakkaan työkirja	54
Liite 3: Työntekijän opas	71
Liite 4: Selvitys kolmannen sektorin toimijoista	94

Liite 2: Asiakkaan työkirja

Kotoutumisen portaat
Asiakkaan työkirja

Tervetuloa kuntalaiseksi [tai oman kunnan nimi]!

Tässä vihossa on kotoutumiseesi ja [kunnassa] asumiseen liittyviä asioita. Käy niitä yhdessä oman työntekijäsi kanssa läpi. Voit ottaa tämän vihkon mukaan sekä sosiaalityöntekijän että [täytä tähän oman organisaation kotoutumista tukevan yksikön tai vastuutyöntekijän nimi] tapaamisiin.

Asiakas: _____

Työntekijä: _____

Tärkeitä yhteystietoja, muistiinpanoja, päivystysajat tms:

Ennen kuntaan siirtymistä

PVM: _____

- Olen tutustunut asuntoon
- Olen hyväksynyt asunnon
- Olen allekirjoittanut tarvittavat sopimukset
-
-

Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen

Kuka?

Toimin itse vapaaehtoisena. Missä?

Minulla on harrastuksia tai kiinnostuksen kohteita:

Vahva tuki (0-6 kk)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot
-
-
-

Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen

Minulle on kerrottu alueella olevista ryhmistä,
kielenopetuksesta ja vapaa-ajan toiminnasta

Harrastuksiani tai kiinnostuksen kohteita:

Vahva tuki (6-12 kk)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot huoneiston tasolla
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
-
-
-

Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen

Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan

Mihin?

Osallistun minulle sopivaan toimintaan

Mihin?

Perustuki (1 v - 1,5 v)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot taloyhtiön tasolla
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu
-
-

Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen

Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan

Mihin?

Osallistun säännöllisesti minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan

Mihin?

Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä

Missä?

Minulla on ystäviä

Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Perustuki (1,5 v - 2 v)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot yhteistiloista ja piha-alueista huolehtimisen tasolla
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)

- Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä
- Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen
-

- Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen
- Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan

Mihin?

- Osallistun säännöllisesti minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan

Mihin?

- Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä

Missä?

- Minulla on ystäviä
- Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Kevyt tuki (2 v - 2,5 v)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan hakea apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot ja olen osallistunut talkoisiin
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)

- Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen
- Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä tai päättyneet
- Olen saanut ammatinvalinnan ohjausta
- Olen tehnyt CV:n, osaan hakea töitä
-
-
-

- Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan
 - Osallistun minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan
 - Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä
 - Toimin itse vapaaehtoisena
- Missä?
-
- Minulla on suomalaisia ystäviä
 - Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Kevyt tuki (2,5 v - 3 v)

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan hakea apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot ja olen osallistunut talkoisiin
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)

Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä tai päättyneet

Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen

Olen saanut ammatinvalinnan ohjausta

Olen tehnyt CV:n, osaan hakea töitä

Osaan asioida viranomaisten kanssa itsenäisesti

Hallitsen suomalaisen yhteiskunnan toiminnan pääperiaatteet

Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan

Osallistun minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan

Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä

Toimin itse vapaaehtoisena

Minulla on suomalaisia ystäviä

Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Itsenäistyminen/ peruspalvelut (3v ->)

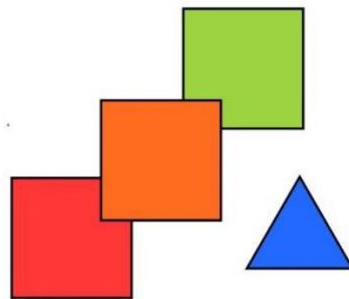
PVM: _____

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan hakea apua oikeasta paikasta
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot ja olen osallistunut talkoisiin
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu

- Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä tai päättyneet
- Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen
- Olen saanut ammatinvalinnan ohjausta
- Olen tehnyt CV:n, osaan hakea töitä
- Osaan asioida viranomaisten kanssa itsenäisesti
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)
- Hallitsen suomalaisen yhteiskunnan toiminnan pääperiaatteet
- Olen tietoinen kielitesteistä
- Olen tietoinen kansalaisuuden hakemisen edellytyksistä

- Osallistun minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan
- Minulla on suomalaisia ystäviä
- Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Liite 3: Työntekijän opas

KOTOOUTUMISEN PORTAAT
Työntekijän opas

Asiakas: _____

Työntekijä: _____

Voit muokata lomaketta vapaasti. Poista oman työsi kannalta tarpeettomat ohjeet/vaihtoehdot/tehtävät. Voit täyttää lomakkeen joko sähköisesti tai tulostettuasi paperiversion.

Asiakkaalle on oma versionsa, josta puuttuvat mm. työtavat ja muut työhön liittyvät ohjeet ja apukysymykset. Asiakkaan listat löytyvät tekstilaatikoista.

Käy asiakkaan kanssa keskustellen hänen tilanteensa läpi vähintään puolivuositain. Sopikaa yhdessä tavoitteet, joita kohti seuraavan puolen vuoden (tai lyhyemmän ajan) aikana edetään.

Opas ja siihen liittyvä lomake eivät korvaa esimerkiksi alkukartoitusta tai kotoutumissuunnitelmaa. Opas on tarkoitettu hyvin käytännölliseksi asiakastyön tueksi.

Kotoutumisen portaiden malli, johon sisältyvät tämä opas ja siihen liittyvä asiakastyön lomake, ovat osa järjestökoordinaattori Hilikka Lydénin Sosiaalisen kuntoutuksen ja terveyden edistämisen johtamisen (YAMK) opinnäytetyötä. Se on tehty Karkkilan kaupungin ja Vihdin kunnan kotouttavien palvelujen, Perusturvakuntayhtymä Karviaisen sosiaalityön ja Resurssipankki-hankkeen yhteistyönä keväällä 2019. Mallin kehittäminen on toteutettu EU:n tuella.

Kotoutumisen portaiden mallissa on yhdeksän eri osa-aluetta, joilla kotoutumista arvioidaan.

Työ

Asuminen

Koulutus

Terveys ja hyvinvointi

Osallisuus / sosiaaliset yhteydet

Kaksisuuntainen kotoutuminen/ sosiaaliset yhteydet

Kieli, osaaminen

Turvallisuus, jatkuvuus

Oleskelun status, oikeudet

Ennen kuntaan siirtymistä

Asiakkaan tiedot

Nimi _____

Henkilötunnus _____

Puhelinnumero _____

Vastaanottokeskus

Yhteyshenkilö _____

Yhteystiedot _____

Kiintiöpakolainen

Oleskeluluvan saanut turvapaikanhakija

Muu _____

Huomioitavaa:

Maahanmuuttovirasto:

Henkilötietolomake (UMAREK)

Kyllä Ei _____

Oleskelulupapäätös

Kyllä Ei _____

Maistraatti:

Ilmoittautuminen maistraattiin
(ote väestötietojärjestelmästä)

Kyllä Ei _____

KELA:

Hakemus Suomen sosiaaliturvaan (Y77)

Kyllä Ei _____

Asumistuki

Kyllä Ei _____

Lapsilisä

Kyllä Ei _____

Vuokravakuus

Kyllä Ei _____

Toimeentulotuki

Kyllä Ei _____

Työmarkkinatuki

Kyllä Ei _____

Poliisi:

Ulkomaalaisen henkilökortti
(ei kelpaa matkustusasiakirjana)

Kyllä Ei _____

Asunnon etsintä

Kyllä Ei _____

Osoitteenmuutosilmoitus

Kyllä Ei _____

Vuokrasopimus (ja - lasku)

Kyllä Ei _____

Kalustaminen

Kyllä Ei _____

Alkuvarustus	☐ Kyllä ☐ Ei	_____
Sähkösojimus	☐ Kyllä ☐ Ei	_____
Kotivakuutus	☐ Kyllä ☐ Ei	_____
Pankkitilin avaus (verkkopankkitunnukset)	☐ Kyllä ☐ Ei	_____
Viimeisin vastaanottorahapäätös	☐ Kyllä ☐ Ei	_____
Suostumus asiakirjojen siirtoon	☐ Kyllä ☐ Ei	_____
Nimetty vapaaehtoinen tukena	☐ Kyllä ☐ Ei	_____

Muistiinpanoja:

Asiakas:

- Olen tutustunut asuntoon
- Olen hyväksynyt asunnon
- Olen allekirjoittanut tarvittavat sopimukset
-
-

Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen

Kuka?

Toimin itse vapaaehtoisena. Missä?

Minulla on harrastuksia tai kiinnostuksen kohteita:

Vahva tuki (0-6 kk)

PVM: _____

TARKISTUS: _____

Kaikki tulkataan

Sosiaalityö

- Alkukartoitus
- Asiakkuuden aloitus
- Sosiaalityön päätös
- Kotoutumissuunnitelma (kunta/TE-toimisto)

Kotopalvelut

- Alkuyhteydenotto
- Asiakkaan ohjaus sosiaalityöhön
- Yhteystietojen välittäminen

Asuminen

- Pakolaisen alkuavustus
- Talouden hallinnan tuki
- Ohjaus palveluiden piiriin

- Lähialue haltuun
- Asumisen ensiapu

Yhteiset:

- Aikataulutus
- Poliisi
- Migri (matkustusasiakirjat)
- Maistraatti
- Verot
- TE-toimiston asiakkuus (infot, testit)
- Kelan etuudet
- Terveystieteiden (th, lääkäri, hammashuolto) tarkistukset

Työtavat

- Verkostotyö
- Kotikäynnit
- Ohjaus palveluiden piiriin
- Suunnitelmallinen työ:
- Tavoitteiden tarkastus ½v välein
- Aikataulutus

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot
-
-
-

- Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen
 - Minulle on kerrottu alueella olevista ryhmistä, kielenopetuksesta ja vapaa-ajan toiminnasta
- Harrastuksiani tai kiinnostuksen kohteita:

Vahva tuki (6-12 kk)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

Tulkataan suurin osa

Sosiaalityö

- Asiakassuunnitelma
- Kyselyt
- Masennus
- Alkoholi/AUDIT
- Lähisuhdeväkivalta
- Muut päihteet

Kotopalvelut

- Verokortti!
- Ryhmät?
- Kerhot?
- Unikoulu
- Mielenterveyden ABC?
- Luontokotoutuminen

Yhteiset:

- Tuetaan Kelan asioiden hoitamisessa
- Tuetaan TE-toimiston kanssa asioimisessa
- Vanhempainillat (tulkattuna)
- Harrastusten tukeminen
- Varmistetaan että on koulupaikka tai osallistuu suomen opetukseen
- Psykoedukaatio/hyvinvoinnin tukeminen
- Perheen yhdistäminen vireillä

Työtavat

Verkostotyö
 Kotikäynnit
 Ohjaus palveluiden piiriin
 Suunnitelmallinen työ:
 Tavoitteiden tarkastus ½v välein
 Aikataulutus

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot huoneiston tasolla
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
-
-
-

- Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen
 - Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan
- Mihin?
-
- Osallistun minulle sopivaan toimintaan
- Mihin?

Perustuki (1 v - 1,5 v)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

Tulkataan tärkeimmät, "osatulkkaus" puhelintulkkauksena

Sosiaalityö

Palvelutarpeen arviointi

Kyselyt:

Masennus

Alkoholi/AUDIT

Lähisuhdeväkivalta

Muut päihteet

Ohjaus omakieliseen neuvontaan
(KELA)

Kotopalvelut

Infot:

Hyvinvointi

Kela

Oikeudet, velvollisuudet

Yhteiskunta

Verot, kela

Poliisi

Uskonnon opetus

Oma kieli

Wilma-info

Työkokeilut

Trauman tunnistaminen?

Työtavat:

Kotikäynnit vähenevät

Lisätään psykososiaalista työtettä

Ohjaus, tuki ja neuvonta

Verkostotyö

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmisi on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot taloyhtiön tasolla
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarvot sujuu
-
-
-

Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen

Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan

Mihin?

Osallistun säännöllisesti minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan

Mihin?

Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä

Missä?

Minulla on ystäviä

Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Perustuki (1,5 v - 2 v)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

Tulkataan tärkeimmät, "osatulkkaus" puhelintulkkauksena

Sosiaalityö:

- Asiakassuunnitelma
- Opintojen etenemisen tarkistus

Työtavat:

Ohjaus, tuki ja neuvonta
Verkostotyö
Asiakas on yhteydessä tarvittaessa

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan pyytää apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmäni on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot yhteistiloista ja piha-alueista huolehtimisen tasolla
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)
- Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä
- Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen
-
-
-

Minulla on oma tukihenkilö tai vapaaehtoinen

Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan

Mihin?

Osallistun säännöllisesti minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan

Mihin?

Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä

Missä?

Minulla on ystäviä

Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Kevyt tuki (2 v - 2,5 v)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

Vain vähän tulkkauksen tarvetta

Sosiaalityö

Asiakassuunnitelma

Työtavat:

Verkostotyö

Ohjaus, tuki, neuvonta

Suunta tulevaan

Asiakas on yhteydessä tarvittaessa

Kotoajan jatko? Esim. kotiäidit

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan hakea apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmäni on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot ja olen osallistunut talkoisiin
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarkki sujuu
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)
- Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä tai päättyneet
- Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen
- Olen saanut ammatinvalinnan ohjausta
- Olen tehnyt CV:n, osaan hakea töitä
-
-
-

- Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan
- Osallistun minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan
- Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä
- Toimin itse vapaaehtoisena

Missä?

- Minulla on suomalaisia ystäviä
- Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Kevyt tuki (2,5 v - 3 v)

PVM: _____ TARKISTUS: _____

Vain vähän tulkkauksen tarvetta

Verkostotyö

Ohjaus, tuki, neuvonta

Tarvittaessa siirtopalaveri aikuissosiaalityön kanssa

Kotoutumissuunnitelma, jos ei ole jo tehty

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan hakea apua
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot ja olen osallistunut talkoisiin
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)
- Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä tai päättyneet
- Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen
- Olen saanut ammatinvalinnan ohjausta
- Olen tehnyt CV:n, osaan hakea töitä
- Osaan asioida viranomaisten kanssa itsenäisesti
- Hallitsen suomalaisen yhteiskunnan toiminnan pääperiaatteet
-
-
-

- Olen tutustunut kiinnostavien järjestöjen toimintaan
- Osallistun minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan
- Olen ollut mukana tilaisuuksien tai tapahtumien järjestäjänä
- Toimin itse vapaaehtoisena
- Minulla on suomalaisia ystäviä
- Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Itsenäistyminen/ peruspalvelut (3v ->)

PVM: _____

Vain vähän tulkkauksen tarvetta

Työtavat:

Ohjaus, tuki, neuvonta

Sosiaalityön päättäminen

- Osaan olla yhteydessä työntekijään
- Osaan hakea apua oikeasta paikasta
- Osaan hoitaa päivittäiset askareet (mm. käydä kaupassa)
- Arjen hallinnan perusteet ovat kunnossa
- Lapset käyvät koulua/ovat päiväkodissa
- Vuorokausirytmä on vakiintunut
- Osaan asumisen perustaidot ja olen osallistunut talkoisiin
- Osaan maksaa itse laskuja
- Osaan liikkua itsenäisesti
- Pystyn asioimaan koulun/päiväkodin kanssa
- Tiedän terveydenhuollon palvelut ja osaan varata itse ajan
- Perusarki sujuu
- Osaan hakea minulle kuuluvia tukia (esim. KELA, sosiaalityö)
- Kotoutumista tukevat opintoni ovat päättymässä tai päättyneet
- Tiedän, mitä teen seuraavaksi koulun tai työn suhteen
- Olen saanut ammatinvalinnan ohjausta
- Olen tehnyt CV:n, osaan hakea töitä
- Osaan asioida viranomaisten kanssa itsenäisesti
- Hallitsen suomalaisen yhteiskunnan toiminnan pääperiaatteet
- Olen tietoinen kielitesteistä
- Olen tietoinen kansalaisuuden hakemisen edellytyksistä
-
-
-

Osallistun minulle sopivaan vapaa-ajan toimintaan Minulla on suomalaisia ystäviä Minulla on tarpeeksi mielekästä tekemistä

Liite 4: Selvitys kolmannen sektorin toimijoista

Resurssipankki-hankkeen toiminta-alueen (Vihti, Raasepori, Karkkila, Lohja) kotouttamistoiminnasta kiinnostuneet kolmannen sektorin toimijat
Selvitys 06/2019 (seuraava päivitys 12/2019)

Selvityksen tavoitteena on auttaa löytämään ja saattamaan yhteen eri toimijat ja lisätä tätä kautta kolmannen sektorin toimijoiden osallisuutta kotouttamisessa. Selvityksen taustana on syksyllä 2018 toteutettu järjestötoimijoille lähetetty kysely, järjestökoordinaattorin tekemät haastattelut ja verkostotapaamiset, joihin hankkeen työntekijät ovat osallistuneet.

Selvityksessä on kuvattu lyhyesti jokaisen kunnan tilannetta ja keskeisiä järjestökumppaneita kullakin paikkakunnalla. Lisäksi alueellisesti tai valtakunnallisesti toimivia järjestöjä tai eri teemoihin keskittyntä yhteistyötä on esitelty erikseen. Lopuksi pohditaan erityisiä kehittämisen kohteita. Selvitys on päivittyvä dokumentti, johon lisätään kumppaneita ja hyviä käytäntöjä koko hankkeen ajan. Se on osa Resurssipankki-hankkeen loppuraporttia.

Vihti

Vihdissä on sekä vahvistettu jo olemassa olevia yhteyksiä ja verkostoja, että luotu uusia. Vihdin evankelisluterilainen seurakunta on ollut useamman vuoden keskeinen kumppani kotoutumisen tukena. Esimerkiksi diakoniatyö on avustanut maahanmuuttajataustaisia ihmisiä taloudellisesti ja auttanut löytämään asuntoja ja jopa työpaikkoja. Diakoniatyö on myös yhdessä hankkeen ja kunnan maahanmuuttajapalveluiden kanssa toteuttanut retkiä ja teemapäiviä. Seurakunta on tarjonnut mahdollisuuksia kieliharjoitteluihin. Hankkeen toiminnan aikana on pyritty vahvistamaan seurakunnan nuorisotyön roolia kotoutumista tukevassa työssä. Maahanmuuttajataustaisia nuoria on kutsuttu esimerkiksi nuorteniltoihin ja kesäjalkapalloon. Maahanmuuttajalasten läskykerho on kokoontunut Nummelan seurakuntakeskuksen Sankarlassa viikoittain ja sitä kautta lapsia on tullut muuhunkin toimintaan. Myös musiikkityö, erityisesti tyttökuoro Junnu-Piritat, on käynyt esittelemässä toimintaansa ja kutsunut uusia kuntalaisia mukaan toimintaan.

Nummelan helluntaiseurakunnan Kotikirkko on tukenut erityisesti kongolaisia pakolaisia. Kotikirkon ”kongonaisten ryhmä” on kokoontunut seurakuntalaisten kotona ja tukenut kotoutumista sekä kielen oppimista. Kongolaisilla on oma lauluryhmä, joka on palvellut sekä Kotikirkossa että Vihdin ev.lut. seurakunnan kansainvälisessä messussa.

Vihdin kuvataidekoulu oli mukana toteuttamassa naistenpäivän tapahtumaa 8.3.2019. Naistenpäivässä järjestettiin akvarellityöpaja. Tapahtumaa seuraavalla viikolla maahanmuuttajapalveluiden asiakasperheiden lapset saivat kokeilla sovitusti oman ikäryhmänsä kuvataideryhmää. Kolme lasta jatkoi harrastusta heti kokeilun jälkeen. Naisten päivässä oli myös Tanssikoulu Vinha ja perheitä on kutsuttu tutustumaan tanssikoulun toimintaan. Erityistä tutustumisjaksoa ei vielä ole toteutettu, mutta mahdollisesti syksyllä edetään myös tämän suhteen.

Urheilun ja liikunnan suhteen maahanmuuttajapalveluiden asiakasperheet ovat löytäneet Nummelan palloseuran. NUPS:ssa on pelattu esimerkiksi futsalia ja jalkapalloa. Jalkapallon suhteen haasteena on kenties vanhemmille vieras seuraharrastamisen tapa, joka näkyy esimerkiksi hankaluutena saada lapsia kaikkiin harjoituksiin, yhteydenpidon vaikeuksina ja heikompana sitoutumisena harrastukseen. Tähän on pyritty löytämään ratkaisuja vapaaehtoisten tuella. Vihdissä on muitakin urheiluseuroja, kuten Vihdin Salisudet, Vihdin Lentopallo ja Harjun kiekko, joiden kanssa pyritään kehittämään yhteistyön muotoja.

Yöjalka ry. on ollut mukana hankkeen suunnittelussa. Tavoitteena on ollut hankkeen osaamisen vahvistaminen nuorten syrjäytymiseen ja nuorille suunnattuun tukihenkilötoimintaan liittyen. Yöjalka ry on kiinnostunut laajentamaan maahanmuuttajiin liittyvää toimintaansa. Konkreettista yhteistyötä ei vielä ole aloitettu.

Nummelan Martat ry:llä on ollut maahanmuuttajien ruokailta, jossa tehtiin arkiruokaa sesongin kotimaisista raaka-aineista. Nummelan vapaapalokunnan toimintaan on löytänyt itsenäisesti tiensä yksi maahanmuuttajataustainen vapaaehtoinen. Yhteistyötä ei vielä ole systemaattisesti kehitetty, mutta jatkossa toivomme tämän muuttuvan.

Lohjan Monitoimikeskus toimii myös Nummelassa. Opi suomea -ryhmä mahdollistaa kielen oppimista myös silloin, kun oppija ei syystä tai toisesta ole voinut osallistua viralliseen kielenopetukseen. Kielikahvilassa harjoitellaan keskustelutaitoja.

Raasepori

Raaseporissa yhteistyö on keskittynyt Karjaan keskustassa olevan Järjestötila - Föreningshuset i Raseborg ympärille. Tilassa on järjestetty monia yksittäisiä tapahtumia ja työpajoja, kuten kansainvälisen rasismien vastaisen päivän Dinner for Friendship -ateria, taidetyöpajoja ja kirjailijailtoja, keskustelutilaisuus islamista ja Eid al-Fitr juhla.

Järjestötilassa kokoontuu tällä hetkellä säännöllisesti Makura ry:n miesten vertaisryhmä sekä Makuran ja Suomen Punaisen Ristin Karjaa - Pohjan osaston yhteinen naisten ryhmä. Lisäksi SPR:llä on tilassa paperittomien ja turvapaikkaprosessissa olevien neuvontaa. Käsiyökerhoa vetää tilan avainvapaaehtoinen.

Kevään 2019 palkatun opettajan vetämä suomen kielen ryhmä siirtyy todennäköisesti syksyllä 2019 vapaaehtoisten vetämäksi. Kerho on järjestänyt kevään aikana kaksi retkeä, joista toinen oli naisille järjestetty tutustuminen Ramsholmenin luonnonsuojelualueelle ja toinen Tammisaaren saaristoon kerholaisille perheineen. Kesälomalla vapaaehtoiset kielitutorit ovat tarjonneet suomen kielen opetusta pakolaistaustaisille nuorille.

Järjestötilassa on käynnistetty kakkostyyppin diabeteksen hoidon ja ennaltaehkäisyyn ryhmä, jossa yhteistyössä maahanmuuttajapalveluiden oman sairaanhoitajan, kaupungin liikunnanohjaajan ja diabetesyhdistyksen kanssa on keskusteltu elämäntapojen vaikutuksesta. Syksylle 2019 on suunnitteilla jatkoa tapaamisille, esimerkiksi opetuskeittiössä kokoonnutaan ja pohditaan miten tutuista Lähi-idän herkuista saisi diabetesystävällisempiä.

Yhteistyötä Folkhälsanin ja Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaan piirin kanssa on kehitetty Järjestötilaan. Konkreettisenä yhteistyön muotona on perheiden kesäklubi, joka kokoontuu kerran viikossa koulujen kesäloman ajan. Emmaus - Westervik r.f. on mukana rahoittamassa Järjestötilan toimintaa. Emmauksen kirpputorilla on tarjottu mahdollisuuksia toteuttaa kieli- tai työharjoitteluja myös maahanmuuttajataustaisille henkilöille.

Raaseporissa on ollut erillinen maahanmuuttajien liikuntahanke jo viiden vuoden ajan. Sen osana perustettu FC Slimmit on ollut esittelemässä toimintaansa Järjestötilassa. Hankkeen tuella on kehitetty keinoja tukea maahanmuuttajien hyvinvointia liikunnalla.

Karis-Pojo svenska församling on ollut mukana Järjestötilan toiminnassa erityisesti diakoniatyön osalta. Tilassa on järjestetty diakoniatyön, Karjaan Ratatupa ry:n, Klubitalo Fontanan ja SPR:n paikallisyhdistyksen yhteistyössä kohtaamisen kahvilaa, jossa tuetaan mielen hyvinvointia.

Lohja

Lohjalla aktiivisesti kotoutumista tukevien järjestöjen kanssa on tehty yhteistyötä hankkeen suunnittelusta asti. SPR Etelä-Lohja on mahdollistanut maahanmuuttajanaisten oman ryhmän. Kanneljärven opistolla on toiminut SPR:n ylläpitämä aikuisten Läksyhelppi, jossa vapaaehtoiset ovat auttaneet kotitehtävien kanssa. Myös tukikummeja ilman huoltajaa tulleille alaikäisille on koulutettu ja kummisuhteita on solmittu.

Lohjan monitoimikeskuksen Opi suomea -ryhmät mahdollistavat kielen oppimista myös silloin, kun oppija ei syystä tai toisesta ole voinut osallistua viralliseen kielenopetukseen. Kielikahviloissa harjoitellaan keskustelutaitoja joko suomeksi tai englanniksi. Kansainvälinen jalkapalloryhmä on kokoontunut Luksian liikuntasalilla kahdesti viikossa.

Lohjan helluntaiseurakunta on ryhtynyt vetämään Karkkilassa kehitetyn Suomi-kerhon mukaista toimintaa. Toiminnassa on ollut lähinnä syyrialaistaustaisia osallistujia suomalaisten vapaaehtoisten lisäksi. Kerhon toimintaa on kehitetty osallistujien toiveiden suuntaisesti.

Lohjan evankelisluterilainen seurakunta on osallistunut erilaisten tapahtumien toteuttamiseen. Lindkullan tiloja on saatu käyttää jo kahdesti Eid al Fitr -juhlan järjestämiseen ja seurakunnan edustaja on ollut mukana juhlassa. Hanke on yhdessä maahanmuuttajapalveluiden kanssa ollut mukana suunnittelemassa asunnottomien yön tapahtumaa ja maahanmuuttajapalveluiden asiakkaita kutsutaan mukaan toteuttamaan tapahtumaa. Nuorisotyön kanssa on pohdittu keinoja tavoittaa erityisesti yksin maahan tulleita nuoria ja vähentää heidän kokemaansa yksinäisyyttä ja osattomuutta.

Näkyvin hankkeen toiminta Lohjalla on perheleiri, jossa maahanmuuttajapalveluiden asiakkaista kaikkein heikoimmassa asemassa oleville tarjotaan mahdollisuus tutustua useampaan järjestöön. Mukana leiriä toteuttamassa ovat esimerkiksi Uudenmaan partiolaiset, Lohjan Taekwondo-seura ja Karkkilan Martat.

Lohjalaiset taekwondo-seurat ovat olleet aktiivisia kotoutumisen tukijoita. Sekä Lohjan Taekwondo-seura, että MUDO ry ovat kehittäneet toimintaansa maahanmuuttajien osallistumista helpottavaksi. Mudossa on tarjottu esimerkiksi lajissa edistyneille mahdollisuus maksaa oma harrastus vetämällä ryhmiä. Maahanmuuttajapalveluiden asiakasperheistä osa on löytänytkin taekwondon omaksi lajikseen ja osallistuu normaaliin seuratoimintaan itsenäisesti.

Lohjan seudun mielenterveysseura ry on toiminut aktiivisesti maahanmuuttajien kotoutumisen tukena. Maahanmuuttajille on järjestetty Mielenterveysseuran ja Hiiden opiston yhteistyönä hyvinvointitreenit-ryhmää ja heitä on kutsuttu myös muuhun seuran toimintaan.

Keskeinen järjestöjä ja vapaaehtoisia yhteen kokoava toimija Lohjalla on Apuomena ja sen yhteydessä toimiva Kansalaistoiminnan keskus, joiden kanssa yhteistyössä on järjestetty esimerkiksi rasminvastaisen viikon tapahtuma ja koulutusilta järjestötoiminnan saavutettavuudesta.

Lohjan Seudun Latu ry olisi kiinnostunut kouluttamaan maahanmuuttajataustaisia vapaaehtoisia esimerkiksi vanhusten ulkoiluttajiksi. Senioritalo Linnaistenhovi olisi myös kiinnostunut vapaaehtoisyyhteistyöstä.

Karkkila

Myös Karkkilaan yritetään saada järjestötilaa, tätä kirjoitettaessa valmisteluissa ollaan pitkällä ja yhteisöön olisi tulossa ainakin Martat, SPR, Karkkilan kehittämissyhdystys, Omaishoitajat, Luonnonsuojeluyhdistys, Karkkilan latu, Vapaa-ajattelijat, Ukulele-yhdistys ja Suomen Kylät ry.

Karkkilan helluntaiseurakunta on kehittänyt Suomi-kerho -konseptin, jossa maahanmuuttajat tapaavat toisiaan ja samalla tapaavat suomalaisia, jotka tulevat kerhoon. Kerhossa on ollut myös teemailtoja ja retkiä. Kerhossa on myös lapsille omaa ohjelmaa, kahden ohjaajan avustuksella, mikä mahdollistaa aikuisten keskittymisen omiin asioihin. Kerho kokoontuu viikoittain. Toiminta on hankkeen aikana levinnyt Lohjalle ja myös Vihdissä on ollut kiinnostusta vastaavaan toimintaan.

Myös Karkkilan evankelisluterilainen seurakunta on ollut tärkeä kotoutumisen kumppani ensimmäisten syyrialaisten saapumisesta lähtien. Seurakunta ja maahanmuuttopalvelut ovat yhdessä kehittäneet Pappilan puutarhassa yhteisöllistä lavakaulus-viljelyä jo kahtena kesänä. Seurakunta on toivottanut uudet karkkilaiset tervetulleiksi kotikäynneillä ja seurakunnan toimintaan (kuten perheiden retkipäivään ja joululounaaseen) on ollut ilmeisen helppo osallistua. Maahanmuuttajapalveluiden asiakkaita on rohkaistu toimimaan seurakunnan vapaaehtoisina, esimerkiksi yhteisvastuukeräyksessä ja kesän Tapulikahvilan vetäjinä.

Karkkilassa on kehitetty mahdollisuuksia urheilun harrastamiseen. Karkkilan Urheilijoista on löytynyt esimerkiksi koripalloharrastus. Myös saman seuran painiin on toivotettu uusia karkkilalaisia tervetulleeksi ja yhteistyöhön suhtaudutaan myönteisesti. FC Karkkilan dynamon syyrialaisvahvistuksin pelaava joukkue kokoontuu kerran viikossa. Oikeastaan ainoa urheilutoimija, joka on suhtautunut kielteisesti yhteistyöhön, on suunnistusseura, jossa ei ole kyselyvastausten mukaan mitään sellaista toimintaa, johon heidän näkemyksensä mukaan maahanmuuttajat voisivat osallistua. Jatkossa liikuntaan pystytään kannustamaan aiempaa enemmän, sillä kaupunki on saanut ulkopuolista rahoitusta liikuntahankkeelle.

Kulttuuritoimijoista Tanssikoulu Vinha toimii aktiivisesti myös Karkkilassa ja useampi maahanmuuttajapalveluiden asiakas on löytänyt tanssiharrastuksen. Elokuvakerho Kino Iglu ry. on toivottanut täysi-ikäisiä nuoria mukaan elokuvakerhoon. Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry toivoo lehtijuttuja, joissa näkyy myös kotoutumista tukeva toiminta Karkkilassa. Karkkilan luonnonsuojeluyhdistys on ollut mukana toteuttamassa luontoretkeä lähiseudulle ja yhteistyötä luontokotoutumisen suhteen kehitetään edelleen.

Aluerajat ylittävä toiminta

Partiolaiset

Uudenmaan partiolaiset ja Hiidenalueen partiolaiset ovat aktiivisesti pyrkineet kehittämään toimintaansa sellaiseksi, että maahanmuuttajataustaisten olisi helpompi osallistua. Kesällä 2019 on alueen piirileiri, jonka yhteyteen on järjestetty maahanmuuttajaperheiden tutustumispäivä. Ohjelma on mietitty niin, että kaiken ikäisille on kiinnostavaa tekemistä riippumatta siitä, voiko esimerkiksi uida. Leiriä edeltävälle rakennusleirille on kutsuttu nuoria aikuisia, joita on tulossa ainakin Lohjalta ja Karkkilasta. Lohjan perheleirille on myös järjestetty Tervetuloa partioon -koulutus iltanuotion yhteydessä. Partio toiminnan saavutettavuutta on pyritty kehittämään erillisillä hankkeilla, mm. 100 uutta tapaa -projektissa.

Mannerheimin lastensuojeluliitto

MLL toimii aktiivisesti kaikilla neljällä paikkakunnalla. Perheitä on kutsuttu paikallisyhdistyksen järjestämiin perhekahviloihin kaikilla alueilla. Lohjalla ja Raaseporissa on koulutettu vapaaehtoisia ystäväksi maahanmuuttajaaidille. Vihdissä on järjestetty yhdessä kotoutumispalveluiden kanssa perhekummi-koulutus, jossa keskityttiin erityisesti maahanmuuttajaperheiden tukemiseen. Vihdissä pyritään kehittämään jatkossa koulutusyhteistyötä esimerkiksi niin, että MLL:n vapaaehtoisia kutsutaan myös kunnan omille vapaaehtoisille järjestettyihin koulutustilaisuuksiin.

Sukupuolierityinen toiminta

Vihdissä ja Karkkilassa on järjestetty yhteistyössä naisille suunnattua toimintaa. Monika-naiset ry:n kouluttaja on ollut puhumassa naisten oikeuksista ja Sosped-säätiön Vigor-mentorit ovat olleet puhumassa [seksuaali-]terveyden edistämisestä. Suomen Kylät ry:n Me miehet-hanke toimii kaikilla neljällä paikkakunnalla ja pyrkii tukemaan miesten vertaisryhmien perustamista.

Hyvinvoinnin edistäminen

Hiiden seudun Omaishoitajat ja Läheiset ry:n toiminnassa on vapaaehtoisena ollut mukana maahanmuuttajataustainen henkilö. Kehitämme jatkossa yhteistyötä vapaaehtoisten rekrytoinnin ja koulutuksen suhteen. Suomen Mielenterveysseura on ollut mukana suunnittelemassa vapaaehtoisille suunnattua koulutusta mielenterveyden tukemisesta, joka toteutuu syksyllä 2019. Koulutukseen kutsutaan myös maahanmuuttajataustaisia vapaaehtoisia.

Kristillisten toimijoiden verkosto

Hanke kutsui koolle alueen kristillisiä toimijoita verkoston perustamiseksi. Ensimmäisessä tapaamisessa oli mukana viisi eri organisaatiota Lohjalta ja Vihdistä. Verkostossa jaettiin kokemuksia erityisesti diakoniatyöstä ja nuorisotyöstä. Kokemusta oli esimerkiksi ruoka-avun

järjestämisestä, kotoutumisen tukemisesta erityisissä maahanmuuttajatoiminnoissa, työllistämistä ja vertaistuen mahdollistamisesta. Keskustelua käytiin myös eettisistä kysymyksistä eri uskontoa harjoittavien kohtaamisessa (mitä eroa on uskontodialogilla ja käännyttämisellä?). Seuraava verkostokokous sovittiin järjestettäväksi syksyllä. Tällöin erityisenä teemana on vapaaehtoisuus ja ystävöityminen.

Kehitettävää

Kaikilla neljällä alueella on paljon aktiivisesti toimivia järjestöjä ja yhdistyksiä, jotka ovat keskeisiä kotoutumisen kumppaneita. Erityisen hyvin vaikuttaa toimivan alkuvaiheen kotoutumista tukeva toiminta ja erilaiset tapahtumat tai erityinen ”monikulttuurinen toiminta”. On mahdollista, että tällainen toiminta tulee helpommin tunnistetuksi kotoutumista tukevana toimintana ja itse asiassa on paljon sellaista harrastus- ja vapaaehtoistoimintaa, joka jää maahanmuuttajapalveluilta ja hankkeelta näkymättömäksi. Useamman kerran on käynyt niin, että on otettu yhteyttä järjestöön ja ehdotettu yhteistyötä, jolloin on kuultu, että ”Muhammad” on itseasiassa osallistunut toimintaan jo vuoden ajan ja ”ihan kivasti on mennyt”.

Laajemmin kuitenkin vaikuttaa siltä, että siirtyminen kaikille avoimeen kansalais- tai harrastustoimintaan on hankalaa. Olemme hankkeessa pyrkineet tunnistamaan mahdollisia esteitä. Vaikuttaa siltä, että moni uudempi kuntalainen tulee sellaisesta yhteiskunnasta, jossa järjestötoiminta ei ole kovin tuttua. Kenties ei oivalleta, millaisia ystäväyhtymisen ja tutustumisen mahdollisuuksia järjestöissä on. Järjestöissä taas tyypillisesti ajatellaan, että kotoutumista tukeva toiminta on jotain erityistä, mihin ei juuri nyt ole resursseja. Toivomme, että syksyllä löydämme toimivia keinoja näiden esteiden ylittämiseen. Yhtenä vaihtoehtona pohdimme tällä hetkellä kotoutumista tukevan työn vapaaehtoisina toimivien ihmisten käyttämistä ”saattajina” joko sellaisiin organisaatioihin, joissa he itse toimivat vapaaehtoisina tai sellaisiin uusiin organisaatioihin, joiden toiminnasta kotoutujat ovat kiinnostuneita. Monissa yhdistyksissä järjestetään erilaisia avoimia tilaisuuksia, joihin kutsutaan toiminnasta kiinnostuneita tutustumaan. Tällaisiin olisi kenties helpompi lähteä tutun ihmisen kanssa. Toinen vaihtoehto on järjestöihin vaikuttaminen niin, että he aktiivisemmin kutsuvat mukaan ja perehdyttävät toimintansa periaatteisiin.

Useat tutkimukset osoittavat luonnossa liikkumisen suotuisia vaikutuksia ihmisen terveydelle, sekä fyysiselle hyvinvoinnille että mielenterveydelle. Metsäterapiassa on todettu esimerkiksi vähentävän stressiä, madaltavan verensokeria ja parantavan immuuniteettia. Suomessa on kansainvälisesti tarkastellen poikkeukselliset jokamiehen oikeudet. Sienten, marjojen ja villivihannesten poimiminen sekä kalastaminen ovat monelle virkistävää vapaa-ajan tekemistä, mutta myös lisäravinnon tai jopa ansiotulojen lähde. Uusille tulokkaille voi olla hämmentävää, että metsästä löytyy syömistä ja että sitä saa vapaasti poimia. Opastus turvallisiin lajikkeisiin ja jokamiehen oikeuksien rajoituksiin on kuitenkin aiheellista. Ohjatun luontotoiminnan kotouttavia vaikutuksia on testattu alueella sekä spontaanisti että suunnitelmallisemmin. Luontokotoutuminen on kuitenkin osa-alue, jota on aiheellista kehittää. Yhteistyökumppaneina tässä voisivat olla esimerkiksi Luontoliitto, Plan, martat, partiolaiset ja alueelliset luonnonsuojeluyhdistykset, joilla kaikilla on jo ainakin jonkin verran kokemusta luontokotoutumisesta tai luonnonvarojen hyödyntämisestä. Raaseporissa luontokotoutumista on kehitetty yhteistyössä Axxellin kanssa osana erämaoppaiden koulutusta.

Potilasjärjestöt tekevät Suomessa laajasti työtä erilaisten sairauksien, tautien tai vammojen kanssa elävien ihmisten hyväksi. Jokaisella neljällä paikkakunnalla elävien kotoutujien määrä on pieni verrattuna muuhun väestöön. Siksi ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista pyytää kaikkia alueen potilasjärjestöjä mukaan kehittämään kotoutumista tukevaa työtä - todennäköisyys sille, että toimintaan koskaan osallistuu yhtään kotoutujaa, on pieni. Toisaalta olisi tärkeää, että kotoutumista tukevissa palveluissa, erityisesti terveydenhuollossa, muistettaisiin potilasjärjestöjen tarjonta silloin, kun erityistä tukea tarvitaan esimerkiksi sopeutumisvalmennuksen, vertaistuen tai esteettömien vapaa-ajan toimintojen suhteen. Erityisesti valtakunnallisesti toimivat suuret toimijat ovat kehittäneet

toimintaansa myös maahanmuuttajien tarpeet huomioivaksi. Raaseporissa on järjestetty omaa ryhmätoimintaa, jossa on perehdytty diabeteksen ennaltaehkäisyyn ja hoitoon elämäntapamuutoksilla.

Erityinen haaste on Lohjan yksin tai ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten saaminen mukaan harrastustoimintaan tai osaksi kansalaisyhteiskuntaa. Osa nuorista asuu perheryhmäkodissa, osa on itsenäistynyt ja jälkihuollon piirissä. Nuorten tiimin sosiaalityöntekijä ja ohjaaja eivät suuremman asiakasmäärän vuoksi pysty yhtä intensiiviseen kontaktiin asiakkaidensa kanssa kuin maahanmuuttajapalvelut kiintiöpakolaisten kanssa. Syksyllä etsitään ratkaisuja tähän - mahdollisesti tiiviimpi yhteistyö hankkeen ja alueen nuorisotyötä tekevien organisaatioiden kanssa voisi auttaa. Yritämme myös löytää paremmin kotoutuneista tai hieman vanhemmista nuorista avainhenkilöitä, jotka voisivat olla mukana kutsumassa toisia nuoria kiinnostavaan toimintaan.